

EÖRDÖGH ISTVÁN¹

A függetlenség és az egyház Spanyol-Amerikában

Kronológia (I. rész)

A függetlenségi harc inkább nevezhető a pragmatikus angol liberálisok szította polgárháborúnak, mint a dél-amerikai nép akarata szülte függetlenségi vágy radikális megnyilvánulásának. Ennek a megállapításnak a magyarázata, az angol liberális szabadkőművesség politikai és gazdasági érdekeinek-, valamint a kreolkérdés problémáinak egyidejű összefonódásában van.

Nagy-Britannia, amikor a franciák európai hegemoniáját akarta megtörni Spanyolország és Portugália felszabadításával, ezzel azonos időben azért konspirált, hogy a spanyol és portugál gyarmatokat leszakítsa az anyaországok testéről, előmozdítva saját piaci és kereskedelmi érdekeit.

Az angol tervek megvalósíthatósága és a kreol² aspirációk beteljesülése adottnak látszottak a 19. századi függetlenségi mozgalom leple alatt. A 19. század fordulóján, Latin-Amerika kb. húszmillió népeiségéből húsz százalék körüli volt a kreolok aránya, akik a városokban koncentráltak magas adminisztratív beosztásokban és jelentős gazdasági befolyással. A kreolok és az ibériai spanyolok között azonban ugyanolyan, be nem bevallott-, és lappangó ellentét volt, mint amilyen a kreolok és a többi társadalmi réteg között létezett.³

Az Európában szolgálatot teljesítő kreol katonatisztek liberális szabadkőműves eszméktől táplált koncepcióinak és Napoleon-*image* táplálta becsvágyának kiváló alkalmul szolgált: IV. Károly és VII. Ferdinánd detronizálása; a legalitás benyomását keltő *junták* megalakulása; a félszigeti spanyolok addig irigyelt egyeduralmának megingása; a birodalmi bürokrácia megszüntetésének lehetősége, ami akadályozta a kreolok korlátlan vagyonszerzését a gyarmatokon; a Koronához való kötődés lazulása a függetlenség reményében, de az alsó társadalmi rétegek további kizsákmányolásának megőrzése.

A spanyol korona tekintélycsorbulásának legsúlyosabb következménye volt a gyarmatokon fokozottan érzékelt hatalmi űr, aminek tudatosítását az angol szabadkőműves páholyok hálózata végezte a francia expanzió alatt Európában állomásozó, majd a gyarmatokra viszatért kreol katonatisztek körében, kivitelezését pedig az ügyben leginkább érintett angol külpolitika hajtotta végre, a rendelkezésére álló nagyhatalmi eszközökkel: ideologizált konspiráció, királyi flotta és fegyverkereskedelem.

A latin-amerikai kereszténység válsága a nemzetállamok kialakulása előtt

AZ INKVIZÍCIÓ ÉS A FELVILÁGOSODÁS HATÁSA LATIN-AMERIKÁBAN

1493 Az Inkvizíció intézménye megjelent *Española* szigetén.

Az első püspökök apostoli inkvizítori hatalommal rendelkeztek.

1569-ben II. Fülöp elrendelte, hogy Mexikóban és Limában alapítsanak inkvizíciós bíróságokat. Miután

1570-ben és 1571-ben megalakultak ezek a bíróságok, 1610-ben Cartagenában is létrehozta egyet, amelyek a püspöki joghatóságtól függetlenül működtek.

Brazíliában soha nem jöttek létre ilyen független inkvizíciós bíróságok.

1580-tól a portugál-kasztíliai perszonálunió megkönnyítette a brazil megkeresztelkedett zsidók kivándorlását a szomszédos spanyol gyarmatok felé, melyeken elméletileg az átkeresztelkedett zsidók nem lehettek sem klerikusok, sem funkcionáriusok, sem gyógyszerészek, sem orvosok a 17. században és az egyetemi pálya is tiltott volt számukra. Az

1605-ös általános amnesztia után a *marranos*⁴ egyre nagyobb számban érkeztek Brazíliába, ahol ezek a megkülönböztető rendelkezések

1641-től, szintén érvénybe léptek.

1750 A madridi egyezmény, azaz a spanyol és a portugál gyarmati határok véglegesítése, melynek következményeként megkezdődött a jezsuiták *guaraní* misszióinak kálváriája a paraguayi határterületeken.

1755 Földrengés Lisszabonban. *José Sebastian Carvalho e Mello*, *Pombal* márki reformpolitikájának kezdete Portugáliában.

1756-tól széleskörű propaganda hadjárat indult Portugáliában: a miniszter *Pombal* márki és rokona, a brazíliai *Maranhão* kormányzója, *Francisco Xavier de Mendonça Furtado* vezetésével, a paraguayi ('jeszuita államban')-, valamint a *maranhão*ni missziók 'visszaélései' miatt.

1759 A Jézus Társaság (*Societas Jesu*) működésének betiltása Portugáliában és gyarmatain, az I. József Emánuel király ellen elkövetett merénylet- és a szegénységi fogadalmat tett szerzetesek számára tiltott kereskedelmi tevékenység koholt vádjai alapján.

1761. február 12. A madridi egyezmény revíziója és megszüntetése, portugál és spanyol egyetértéssel.

1762. A Jézus Társaság működésének betiltása Franciaországban, *Pompadour* márkiné és *Chaiseul* herceg szabadkőművesek, parlamenti konspiratív tevékenységének eredményeként. A vád szerint *La Valette* jezsuita, tiltott (önfenntartó) kereskedelmi tevékenységet folytatott a *martiniquei*, francia jezsuita missziókban.

1764 A király jóváhagyta a párizsi parlament, jezsuita rendet feloszlató határozatát.

1766 *Pedro P. Abarca de Bolea*, *Aranda* gróf miniszteri mandátuma alatt létesült Spanyolországban a *Gran Oriente Español* páholy. Ehhez a páholyhoz csatlakoztak a kor jelentős, felvilágosult szellemiségű gondolkodói és a spanyol szabadkőművesség kivívta a függetlenségét. Ennek az arisztokrata páholynak a nyomására és a szabadkőműves *Aranda* gróf reformtörekvéseinek hatására, III. Károly rendeletet adott ki

1767-ben a jezsuiták Spanyolországból és összes gyarmatairól történő kiűzésére.

1768-ban III. Károly király korlátozta az Inkvizíció joghatóságát, leszűkítve a hittagadás és az eretnesség üldözésére.

- 1773 A gyenge jellemű XIV. Kelemen pápa feloszlatta a Jézus Társaságot *Dominus ac Redemptor* bullájával, a Bourbonok állandó zaklatásai hatására.
- 1788 A szabadkőművesség megjelenése Brazíliában.
- 1790 Az Inkvizíció *Index*-re tette számos felvilágosult-, szabadkőműves- és francia szerző művét.
- 1807 A portugál inkvizíció működését eltörölték Brazíliában
- 1810 Inkvizíciós perek a mexikói függetlenség hívei: *Hidalgo* és *Morelos* plébánosok ellen.
- 1813 Spanyol-Amerikában bezárták az inkvizíciós törvényszékeket.

A SPANYOL-AMERIKAI MESZTIC STÁTUSA AZ EGYHÁZBAN.

- 1509–1559 között, 100 000 spanyol kelt át spanyol-amerikai területekre és ebből 10 000 volt a nők száma.
- 1514–1515, 1556. II. (Aragóniai) Ferdinánd és II. Fülöp királyok rendeletei az indiánok szabad házassági jogáról.
- 1549-től a meszticeket kizárják a királyi közhivatali ügyek intézéséből. *P. José de Acosta SJ* (1540–1600) szerint, a meszticekre nem lehet a hitoktatást bízni.
- 1551 A limai zsinat 18 szabályzatában már szerepelt a fajok keveredéséből adódó mesztickérdés.
- 1555 Az I. mexikói zsinat határozata szerint: mesztic, indián és mulatt nem vehető fel a papság soraiba.
- 1558 A II. mexikói zsinat enyhített az 1555-ös határozatok szigorúságán.
- 1566 V. Pius engedélyt adott az Indiák püspökeinek, a törvénytelenység vádjá alól való felmentésre.
- 1567, 1568, 1582–1583-as limai zsinatok negatív módon kezelték a mesztickérdést.
- 1568 A spanyol korona figyelmeztette Quito II. püspökét, *Pedro de la Peña y Montenegro* (?–1583) domonkos-rendi atyát, hogy ne szenteljen pappá több meszticet.
- 1570 Az indiánok száma 9 millió; a fehéreké 118 000; a fekete, mesztic és mulattok száma 230 000.
- 1571 V. Pius újabb rendelettel engedélyezte az Indiák püspökeinek, a törvénytelenység alóli felmentést.
- 1574-ben, a Santafé de Bogotában felszentelt mesztic, *Gonzalo García Zorro* (1548–?), Rómába utazott jogai orvoslásáért.
- 1576 A spanyol korona még kitartott a meszticekkel szemben alkalmazott tilalmak érvénye mellett.
1576. január 25. XIII. Gergely pápa kiadta *Nuper ad Nos* rendeletét, amelyben a kreolok és mesztic törvénytelenégi státusa alóli felmentések adására utasította az *Indiák* püspökeit.
1578. decemeber A király megtiltotta az *Indiák* püspökeinek a meszticet pappá szentelését, ennek ellenére *Luis Zapata de Cárdenas* (1510–1590), OFM, Santafé de Bogotá érseke folytatta a meszticet felszentelését, ami miatt a helyi bíróság eljárást indított ellene.
- 1580 Az *Indiák* spanyol lakosainak száma 200 000. *Cortés*, *Alvarado*, *Almagro*, *Pizarro* konkviztádorok első generációjának házasságon kívül született, mesztic fiai között lovagrendek tagjai is voltak, előítélet nélkül. *Oñes de Loyola*, Szent Ignác unokafivére, Potosi kormányzója volt, aki *Manco Capac* unokájának volt férje.

1583 Santa Fé egyházmegye 93 papja közül, 15 volt mesztic.

1583. február 13-án, a cuzcoi meszticék XIII. Gergelynek küldtek levelet, amelyben a királyi leiratok őket sújtó diszkriminációi ellen tiltakoztak.

1584. augusztus 31. és szept. 18. Királyi leiratok, amelyek engedélyezték a meszticék pappá szentelését.

1648-ban megjelent Madridban, *Juan de Solórzano y Pereyra*, Indián politika (*Politica indiana*) című műve.

1650 Ebben az időben az indiánok száma Spanyol-Amerikában 8,5 millió, a fehéreké 650 000, a meszticéé 350 000, a mulattoké 239 000.

A 18. században, 150 000 spanyol kelt át az Indiákra.

1825 Megbízható demográfiai statisztikák szerint, az indiánok száma ekkor 7 851 000, a fehéreké 3 429 000, a feketéé 2 228 000, a meszticék és mulattok száma 5 552 000. Spanyol-Amerika lakosságának ekkor 25%-a mesztic, Mexikó területén pedig 1 millió mesztic élt.

A 19. században a *mestizaje* (fajok keveredése), a nemzeti hovatartozás jelképévé vált Latin-Amerikában.

FÜGGETLENSÉGI MOZGALMAK ÚJ-SPANYOLORSZÁGBAN

■ *Az alkirály leváltása Új-Spanyolországban*

A 19. század elején, az Alkirályság lakossága 5,8 millió körüli, ebből 1 millió volt a kreol és 60 000 a félszigeti spanyol.

1808 A spanyolországi francia expanzió politikai válságot okozott a gyarmatokon.

Július A mexikói *ayuntamiento*⁵ (Polgármesteri Hivatal) a nemzetgyűlés összehívását kérte *Giosué Yturriagaray* alkirálytól. Az önálló nemzetgyűlés veszélyeztette a félszigeti spanyolok egyeduralmát, ezért összeesküvést szerveztek és letartóztatták az engedékeny alkirályt. Ettől kezdve áthidalhatatlan lett az ellentét a spanyolországi spanyolok és a mexikói kreolok között.

■ *Miguel Hidalgo y Costilla plébános függetlenségi harca*

A 19. század elején egyre mélyült az ellentét a *Gasciupini* nevű spanyol és a *Guadalupi* nevű kreol pártok között Új-Spanyolországban.

1753-ban született *Miguel Hidalgo y Costilla*, aki jezsuita neveltetésű, nagy műveltségű pap volt. Ma, mint *El Padre dela patria mexicana* (A mexikói haza atyjaként) tisztelik.

1800 júliusa. *Hidalgo*t bevádolták az Inkvizíciónál, de később felmentették a vádak alól.

1802. október 3. *Hidalgo, Dolores* helységnek volt a plébánosa, ahol bevezette a gyarmatokon tiltott szőlőművelést, a bortermelést és szociális kezdeményezéseket szorgalmazott.

1808 A hatóságok feldúlták *Hidalgo* szőlőit, aki az *Ignacio Allende* körül csoportosult liberális, kreol katonatisztekkel lépett kapcsolatba *Querrétaró*ban, és

1810 februárjában összeesküvést szerveztek a spanyol koronától történő függetlenségi harc megkezdéséért.

December 1-jére tervezték a függetlenség kikiáltását a *San Juan de Los Lagos* nevű kegyhelyen. Időközben azonban,

szeptember 10-én, feljelentették az összeesküvést a spanyol hatóságoknál. Ezért már szeptember 16-án elhangzott a *Grito de Dolores*, amit *Hidalgo* a helység temploma előtt összegyűlt tömeghez intézett. *Dolores*ben ezzel megkezdődött a függetlenségi harc, mintegy 40 000 felkelővel.

Szeptember 21. A felkelők, *Hidalgo*t választották vezérükké, aki *Allendére* bizta a stratégiai feladatokat.

Szeptember 24. *Abad y Quepo* püspök kiközösítette *Hidalgo*t és követőit.

Október 17. *Valladolid*, a felkelők kezére került.

Október 22. *Hidalgo*t, *Generalissimónak* (Hadúr) választották.

Október 26-án *Hidalgo* *Guadalajarába* érkezett, ahol ideiglenes kormányt alakított és függetlenségi nyilatkozatot tett közzé. Rendelettel törölte el a rabszolgaság intézményét, az indiánok adófizetési kötelezettségét a koronának, visszaadva nekik a *fazendák* (vidéki nagybirtokok) által jogtalanul inkorporált földjeiket.

December 20. Az *El Despertado Americano* című lap megjelenése.

Az indián szabadcsapatok kegyetlenkedései a félszigeti spanyolok és a velük szimpatizáló kreolok között, a spanyolok mellé állította a kreol arisztokrácia nagy részét, azaz *Hidalgo* mozgalma elszigetelődött.

December vége: *Felix Maria Calleya del Rei* vezetésével spanyol csapatösszevonások történtek, a garmati felkelések elfojtására.

1811. január 11–12. *Hidalgo* vereséget szenvedett *Guadalajara* környékén, *Las Cruces* mellett. A stratégiai kudarc miatt, *Hidalgo*t megfosztották főparancsnoki tisztségétől.

Márciusban *Hidalgo* északra utazott, hogy az Egyesült Államok segítségét kérje.

Március 21. *Ignacio Elizondo* árulása segítségével a royalisták elfogták *Hidalgo*t és kíséretét, *Norias de Acatita de Baján* közelében.

Május 7–9. *Hidalgo* beismerte a fegyveres felkelés vádját, de tagadta, hogy egyházi hivatalát, vagy az egyház vagyonát a forradalom céljaira használta volna fel, elutasítva az ellene felhozott bonapartista vádakot is.

Július 29. Az Inkvizíció megfosztotta *Hidalgo*t papi státusától, hogy végrehajtható legyen a civil hatóságok hozta halálos ítélet.

Július 30. *Chihuahua*ban végrehajtották *Hidalgo* és társai golyó általi kivégzését.

■ *Morelos plébános és az independentisták kongresszusi mozgalma*

1810. október 20-án, *José María Tecló Morelos y Pavón*, *Carácuaro* plébánosa, kapcsolatba lépett *Hidalgo*val *Charóban* (*Michoacan*), ahol feladatul kapta *Acapulco* kikötő védelmét.

Hidalgo kivégzése után, *Guadalupe Victoria* és *Vicente Guerrero* folytatták a harcot, de szervezetlen csapataik vereséget szenvedtek *Calleja* seregétől.

1811 vége. *Zitacnaróban* *junta*⁶ alakult. A *junta* célja: egy szabadon választott kormány létrehozása és a spanyol koronától való elszakadás volt. *Calleja* vérbe fojtotta a szeparatista lázadást.

1813. január. *José María Tecló Morelos y Pavón* plébános kongresszust hívott össze *Chilpancingóban*. „A nemzet érzelmei” című alkotmánytervezet kiadása.

December 25. *Morelos* veresége *Valladolidnál*.

1814. október 22-én, az *Apatzingánban* összeült kongresszus kihirdette az első mexikói alkotmányt, hivatalos nevén *Decreto Constitucional para la Libertad de la América Mexicana*.

1815. november 5. *Morelos* veresége *Tezmalacaná*l, ahol maga *Morelos* is fogságba esett.

November 14–23 között a Mexikó fővárosban lezajlott inkvizíciós eljárás során, *Morelost* megfosztották egyházi státusától, amit

november 27-én nyilvánosan is végrehajtottak a Szent Officium kápolnájában, miután *Calleja* kiállította

december 21-én, a golyó általi halálos ítélet végrehajtási parancsát.

December 22-én kivégezték *Morelost*.

■ *A kreol függetlenségi mozgalom: Plan de Iguala*⁷

1820. január 20. VII. Ferdinánd abszolutizmusával elégedetlen, szabadkőműves páholyok politikai hatása alatt álló spanyolországi katonatisztek, hitet tettek az 1812-es cádizi alkotmányra. A León-szigeten összevont intervenciós seregek megtagadták az engedelmességet és ezzel a gyarmatok függetlenségi mozgalmának a vezetése, a szabadkőműves kreol katonatisztek kezébe került.

1820 nyara. *Apadoca* alkirály, ellenforradalmi sereget tervezett szervezni VII. Ferdinánd legitimitásának védelmére, Mexikóban. A sereg vezetőjévé *Agostin Iturbide* kapitányt nevezte ki.

1821. február 24. *Iturbide* a függetlenségi mozgalom élére állt, kibocsátva a *Plan de Iguala* elnevezésű politikai programot.

Augusztus 24. Az utolsóként kinevezett alkirály, *Juan O'Donuju* tábornok és *Iturbide* aláírták a córdobai megegyezést Veracruzban, a *Plan de Iguala* szellemében, ami Mexikó és Spanyolország összetartozásának a végét jelentette.

Szeptember 26-án, *O'Donuju* átadta Mexico fővárost *Iturbide*nek.

■ *A mexikói császárság és bukása. A köztársaság megszületése.*

1822. május 19. *Iturbidét* I. Ágoston néven, Mexikó császárává kiáltották ki katonái, de hamarosan feszültségek támadtak *Iturbide* és a kongresszus között.

1823. január. *Antonio López de Santa Ana* tábornok puccsot szervezett és *Iturbidét* Európába száműzték.

Július 1. A Guatemalában ülésező közép-amerikai *junták* kongresszusa kinyilvánította a Mexikótól való elszakadást, és létrejött a Közép-Amerikai Egyesült Tartományok Szövetsége (*República Federal de Centroamérica*): Guatemala, El Salvador, Honduras, Nicaragua és Costa Rica államokkal

1824 Az összeülő kongresszus Szövetségi Köztársaságnak nyilvánította Mexikót és elnökül *Manuel Felix Fernandezt* (*Victoria Guadalupe*) választotta.

Július 14. *Iturbide* visszatérési kísérletet hajtott végre, de elfogták és kivégezték.

1824–1853 között, az Amerikai Egyesült Államok elfoglalta, majd annektálta Texast, Új-Mexikót, Kaliforniát, Arizonát, Colorádót és Nevadát.

Harc a függetlenségért Új-Granada Alkirályságában

AZ ELSŐ VENEZUELAII SZÖVETSÉGI KÖZTÁRSASÁG MEGALAKULÁSA ÉS BUKÁSA
Sebastián Francisco de Miranda Rodríguez, Caracasban született creol, a spanyol korona katonatisztje volt, de

1791-ben már a francia forradalom aktív résztvevőjeként konspirált.

Miranda, a Nagy Amerikai Testvériség angliai *Lautaro* szabadkőműves páholyának lett az alapítója és az angol kormány, valamint a liberális vállalkozók támogatásával szervezte a spanyol-amerikai gyarmatok szeparatista mozgalomát.

1791-ben, *Miranda* levélben kérte *William Pitt* gyermekminisztert, hogy szabadítsa fel Spanyol-Amerika országait a gyűlölt spanyol korona elnyomásától, amiért a kreol oligarchia hálás lesz.

Miranda, 1000 font sterling évi járulékot kapott *Pitt*től konspirációs szolgálataiért.

1797. február 16. Anglia elfoglalta Trinidadot, amely a latin-amerikai függetlenségi mozgalmak egyik legfontosabb támaszpontjává vált.

1801. április 21-én, *Miranda* Granadába érkezett, ahonnan ismét írt *Pitt*nek arról a tervéről, hogy angol támogatással biztosítani tudná Anglia érdekeltségét Új-Granada keleti térségeiben.

Ezeket a terveket azonban megghiúsította az

1802. márciusi *Amiens*i béke, amelyben az angoloknak le kellett mondaniok gyarmati hódításairól Ceylon és Trinidad kivételével.

Az a stratégia, miszerint a spanyol gyarmati hegemóniát nem Spanyolország Európában történő térdre kényszerítésével lehet megtörni, hanem gyarmataitól való megfosztásával – felhasználva a népek önrendelkezési jogának tetszetős propagandáját –, az

1805. október 25-ei, trafalgári győzelem után kezdett reálisnak tűnni.

Miranda megkapta a kért támogatást *Pitt*től, de az angol diplomácia jól ügyelt arra, hogy *Miranda* akciója ne tűnjön az angol kormány kezdeményezésének, hanem a venezuelai kreol forradalmárok önálló függetlenségi mozgalmanak.

Mirandát ezért az Egyesült Államokba küldték 6000 font sterlinggel, ahol további 2000-et vehetett fel dél-amerikai expedíciója felszerelésére, miközben Anglia előkészítette a Buenos Aires és Montevideo elleni, nyílt katonai támadást.

1805. november 4-én, *Miranda* megérkezett az USA-ba, amely feszült viszonyban állt Spanyolországgal, de *Mirandát* végül is egy rosszul felszerelt különítménnyel engedték útjára, kereskedői minőségben.

1806. április 27. *Miranda* első partraszállási kísérlete *Puerto Cabellónál* az angolok támogatásával, ami azonban kudarcba fulladt, mert a *Bee* és *Bacchus* hajókat elfogták, a tisztek és a legénység soraiból hatvanan az életüket veszítették, tízet kivégeztek, negyvenet pedig bebörtönöztek.

Caracasban, a *cabildo*⁸ tiltakozott *Miranda* monstruózus személye ellen.

Miranda hajója, a *Leander*, Trinidad felé menekült vissza és

1806. májusában érkezett *Grenada* szigetére. *Pitt* ekkor halt meg. *Miranda* kísérlete felértékelődött stratégiaileg a Trinidad térségében aktív angolok kereskedelmi és politikai elképzeléseiben, ezért *Miranda* ismételten expedíciót indíthatott

1806. június 20-án Venezuela partjai felé, ahol *Paría* öbölben sikerült kikötnie

július 25-én, 10 hajóból álló flottájával, majd *La Vila de Coro* mellett szálltak partra és augusztus 3-án elfoglalta a korábban már kiürített várost.

Miranda öt napon keresztül toborzott sikertelenül zsoldosokat a környéken, miután kénytelen volt erősítést kérni az angoloktól Caracas elfoglalására, de nem kapott. *Salas* település fegyveres különítményének sikerült megállítani *Miranda* előrenyomulását.

Augusztus 10-én, a venezuelaiak szemében árulónak és *invazor*-nak (erőszakkal betolakodónak) bélyegezett *Miranda*

augusztus 13-án hajózott tovább, *Aruba* szigete felé.

Miranda ellen ekkor Bolívar testvére, *Juan Vicente Bolívar* harcolt. *Mirandát* tehát nem a spanyolok, hanem saját honfitársai úzték ki és tették lehetetlenné kísérletét. *Mirandát* Venezuela győzte le és nem Madrid.

1806. október végén, *Miranda* visszatért Trinidadba és 1807 decemberében Angliába utazott.

Bolívar ekkor még Európában volt, és az események hírére

1807. júniusában érkezett meg *La Guairába*.

1810. június 9-én, *Bolívar* Londonba indult a caracasi *junta* megbízásából, hogy az angol kormány segítségét kérje a venezuelai függetlenség kivívásához. Diplomáciai kísérlete konspiratív tevékenység volt, hiszen Anglia hivatalosan Spanyolország szövetségese volt a Napóleon elleni hadviselésben. *Bolívar* legfőbb támaszául azok a Latin-Amerikában érdekelt körök szolgáltak, akik a feketepiac és a jövő kereskedelmi előnyeinek reményétől vezetve, készek mutatkoztak támogatni az amerikai kreolok hatalmi ambícióit, garanciát látva bennük hosszútávú terveik megvalósításában.

Bolívar kísérői voltak: testőre *Luis López Méndez* és titkára, korábbi tanára *Andrés Bello*. A küldöttség 31 napos utazás után,

1810. július 10-én érkezett meg *Portsmouthba*, *Wellington* generális hajójának a fedélzetén.

*Bolívar*nak kettős célja volt: az angol támogatás megszerzése Venezuela szeparatista mozgalmához és *Miranda* visszahívása Venezuelába, aki Londonban élt az angol kormány adta életjárdékból.

1810. július 10. *Simón Bolívar* a venezuelai szeparatizmus megvalósításáról tárgyalt *Richard Wellesley* kancellárral Londonban *Miranda* közvetítésével.

Szeptember 21-én Bolívar visszatért Venezuelába az angol *Saphire* hadihajó fedélzetén.

Július 1. A venezuelai kongresszus elfogadta „A népi szuverenitás kiáltványát”, amely garantálta a klasszikus polgári szabadságjogokat.

Július 5–7. Megnyílt a Venezuelai Provinciák Kongresszusa, amelyen kikiáltották a Venezuelai Köztársaság megalakulását és ezzel kezdetét vette a rezisztens royalisták elleni küzdelem.

1812. márciusa. *Juan Domingo de Monteverde y Rivas*, royalista tábornok ellentámadása a szeparatisták ellen.

Március 26. Földrengés Venezuelában, amit a nép Isten büntetésének vélt, a király elleni lázadás miatt.

Május 4. *Monteverde* elfoglalta Valenciát. *Mirandát* rendkívüli, diktatori hatalommal ruházták fel.

Június 20. *Miranda* visszaverte *Monteverde* támadását, *La Victoriánál*.

Július 5. *Puerto Cabello* a royalisták kezébe került és *Miranda*, a kiúttalan stratégiai helyzet láttán, a harc feladása mellett döntött.

Július 25. Az első köztársaság bukása. Fegyverszünet *Miranda* és *Monteverde* között.

Július 30. *Mirandát* maga *Bolívar* tartóztatta le *La Guairában* és adta át *Monteverde* tábornoknak, aki amnesztiát adott *Bolívar*nak az árulásért és garanciát, a szabad távozáshoz.

■ *Bolívar száműzetése, katonai sikerei*

1812 tavasza. Polgárháború robbant ki a köztársaság-párti *Cartagena* és a royalista *Santa Marta* között.

November 27-én *Bolívar* felajánlotta szolgálatait Új-Granada kormányának, amely rábízta a Magdalena folyó menti *Barranca* erőinek parancsnokságát.

Új-Granada Alkirályságban ekkor több politikai zóna alakult. Royalisták voltak: *Santa Marta*, *Coro*, *Maracaibo*; míg a köztársaságiak: *Cartagena*, *Cundinamarca* és *Tunja*.

Bolívar, a Magdalena-folyó partjáról kiindulva tervezte a royalisták kiűzését és Venezuela köztársaság megvalósítását.

1813. január 6. *Santa Marta* a szeparatisták domíniumába került, ugyanakkor *Bolívar*, a katonai sikerek sorozatát halmozta a royalista erők ellen, a Magdalena-folyó mentén.

Március 21. Új-Granada Kongresszusa tábornokká nevezte ki Bolívert.

*Santiago Mariño*⁹ gerilla akciókat szervezett *Monteverde* royalista erői ellen.

Május 14-én megkezdődött *Bolívar* hadjárata, *Cúcutából* Venezuela irányába az új-granadai kormány engedélyével, ami *Campagna Admirable* (Csodálatos Hadjárat) néven ismert.

Május 23. *Mérida* elfoglalása, ahol *Bolívert* már *Libertador*-ként (Szabadító) éljenzték.

Június 14. *Trujillo* elfoglalása. *Bolívar* sikeres katonai akcióinak eredménye volt, hogy a Magdalena-folyó bal partja a szeparatisták ellenőrzése alá került.

Június 15-én *Bolívar* aláírta a *Decreto de Guerra a Muerte*, „irtóháború” rendeletét.

1813 nyara. A royalista erők visszafoglalják *Santa Martát*.

Augusztus 4. *La Victoria*, *Bolívar* ellenőrzése alá került és

augusztus 6-án Caracast is sikerrel foglalta el. *Bolívert* ekkor *Cristóval Mendoza* után Venezuela II. elnökévé választották. Hivatala 1814. július 7-én szűnt meg.

A hadi sikereket követően, a *Libertador* a legfőbb katonai hatalmat gyakorolta, mint *Generalissimo* és hatásköréhez képest a polgári önkormányzatok alárendelt helyzetben maradtak.

Ebben az időben még gyakran fogadták ellenséges érzelmekkel a köztársaságiakat Venezuelában és gyakoriak voltak a felkelések az új-, szeparatista *junták* kreálta kormányok ellen. A köztársaságiak kíméletlen megtorolással válaszoltak.

■ *Az első diktatúra és bukása*

Az utolsó jelentős royalista támaszpont *Puerto Cabello* maradt, melyet *Bolívar* sikertelenül ostromolt.

1813. december 1–4. *Bolívar* győzelme *Araurenál*.

1814. január 2. A Venezuelai Nemzetgyűlés megerősítette *Bolívert* diktátori hatalmában, ami az államfői jogkör korlátlan gyakorlását jelentette.

Január 28. *Bolívar* amnesztiában részesítette a royalista katonaszökevényeket.

Május 28-án *Bolívar*, *S. Mariño* segítségével győzött az első *Carabobo*-i csatában.

Június 15. *Bolívar* serege döntő vereséget szenvedett az élelmiszerhiány és a dezertálások miatt, *La Puerta* közelében.

Ezzel a Venezuelai Köztársaság megbukott és Bolívar keletre menekült, *Cumanába*.

■ *Santafé de Bogotá elfoglalása és Venezuela elvesztése*

1814. május 4. A trónján konszolidálódott VII. Ferdinánd feloszlatta a *Cortes*-t (Nemzetgyűlés), despotikus uralmat vezetett be, eltörölve a korábbi alkotmányt. A hír hallatára a *tunjai* kongresszus elhatározta az egyesülést Új-Granada Egyesült Provinciáival (*Cundinamarca*).

December 8. *Bolívar* megszállta *Santafé de Bogotát*, ami *Tunja* hegemóniáját eredményezte a térségben. Ekkor, *Cartagena* állt még ellen a köztársaságiaknak, *Castillo* vezetésével.

1815. május 8. A közelgő spanyol intervenció hírére, *Bolívar* megegyezést kötött *Castillo*val.

Május 9-én, *Bolívar* Jamaikába távozott, a *La Descubierta* angol hadihajó fedélzetén. S. Mariño ugyancsak követte Bolívárt Jamaikába.

■ *Spanyol restaurációs kísérletek*

1815. február 17. VII. Ferdinánd parancsára 10000 fős intervenció sereg indult Új-Granadába, *Pablo Morillo y Morales* tábornok vezetésével.

Április 7. Az intervenció seregek partraszállása.

Május 11. *Morillo* bevonult Caracasba. A nép, a royalisták oldalára állt.

■ *Bolívar ismételt száműzetése*

1815. szeptember 6. *Bolívar* szegénységben élt Jamaikában és fontolgatta az öngyilkosságot. Politikai gondolatait ekkor fogalmazta meg a *Carta de Jamaica* (Jamaikai levél) című iratában.

December 10. Merénylet *Bolívar* ellen, aki

December 18-án Haitíbe távozott, ahol *Toussaint Louverture* már alkotmányt tervezett 1801. május 9-én, de Napoleon elfojtotta a kísérleteket 1802 januárjában és visszaállította a rabszolgaság intézményét is.

Jean-Jaques Dessalines azonban sikerrel űzte ki a szigetről a franciákat és

1804. január 1-én deklarálta *Saint-Domingue* (*San Domingo*) függetlenségét Haití néven, *Gonaïves*-ben. Haití ekkor, Dél-Amerika első független állama lett. Az első rabszolgaszabadító államban viszont megkezdődött a fehérek elleni kegyetlenkedések sorozata, ami a kreolok szemében inkább üröm volt, mint öröm. A klérust általában nem bántották, ami jól mutatta, hogy a jezsuita *Boutin*-féle „feketék miséje” nem merült feledésbe.

December 31-én, *Bolívar* megérkezett Haitíbe és útközben értesült az angoloktól, Caracas elestéről.

1816. január 2-án tárgyalásokat kezdett *Alexandre Pétion* elnökkel.

Április 10-én a Haití állam finanszírozta expedíciós sereg indult Venezuelába, *Bolívar* vezetésével.

Május 3. *Bolívar* partra szállt Margarita-szigetén és a Haitível kötött megegyezések értelmében, kiáltvánnyal szabadított fel minden olyan rabszolgát, aki katonai szolgálatra jelentkezett a köztársaságiak oldalán.

Szeptember. A lakosság ellenséges magatartása és a forradalmi vezetők széthúzása miatt, a fegyveres akció terve megbukott és *Bolívar* visszatért Haitíbe.

■ *Bolívar kísérlete a regalista erők kiűzésére Új-Granadából*

1816. december 28. *Bolívar* friss csapatokkal kötött ki Margarita-szigetén, ahol a helyi *junta* *Bolívar*t választotta a köztársaság elnökének, *Mariño*t pedig helyettesének. *Mariño* itt hajlandónak mutatkozott feladni a Kelet- és Nyugat Venezuela megkülönböztetés elvét.

1817. május 28. A *junta* a kormány elnökévé választotta *Mariño*t *Cumaná*ban, aki ellenezte ugyan *Bolívar* katonai hegemóniájának kiterjesztését Kelet-Kolumbiára, de *Bolívar* ennek ellenére megszállta *Angosturát* (ma, *Ciudad Bolívar*) július 17-én.

1817 nyara. *Morillo* sikeres akciókat hajtott végre *Bolívar* ellen a Spanyolországból érkezett erősítésekkel.

Október 16-án *Bolívar* kivégeztette a mesztic származású *Manuel Piar* tábornokát, aki sikerrel űzte ugyan ki a regalista erőket egész Guayanából, de veszélyeztetve látta a mesztickek szociális jogait a kreol *Bolívar* politikájában és egy *guerra de casta* (osztályharc) tervvel konspirált ellene, ami kitudódott.

Az év végére királpárti maradt az Új-Granadai Alkirályság nyugati része, míg a keleti régió a függetlenségek bázisát alkotta. *Bolívar* ellenőrzése alatt tartotta az Orinoco-folyó vidékét, ami lehetővé tette a fegyverkereskedelmet és az angol önkéntesek beszívargását a térségbe.

1818. január eleje. *Bolívar* döntő támadásra egyesítette erőit *Morillo* ellen, *San Carlos*ban.

Február 12. *Bolívar* vereséget szenvedett *Calabozónál*.

Április 17-én, a spanyolok szervezte, meglepetésszerű akció (*Sorpresa del Rincón de los Toros*) *Bolívar* ellen.

Március 16. *Bolívar* újabb veresége a *Semen*-folyónál, miután hadsereg nélkül maradt és az Orinoco vidékére vonult vissza.

Június. *Bolívar* újjászervezte hadseregét az Angliából érkezett vállalkozók és a helyi önkéntesek támogatásával, valamint sikerült megfékeznie a széthúzó alvezéreket.

Június 26. S. *Mariño* hűségnyilatkozatot tett *Bolívar*nak, akinek konszolidálódott a tekintélye *Orinoco*, *Guyana* és *Cumaná* régióiban.

Július 18. *Bolívar* határozatot adott ki, amelyben a közigazgatási, végrehajtói és az igazságügyi feladatokat a helyi katonai parancsnokokra bízta.

Október 22. Választások meghirdetése. Szavazati jogot kapott minden olyan 24. évét betöltött szabad állapotú polgár, aki legalább 300 *peso* tőkével rendelkezett.

1819. február 15. A II. Venezuelai Kongresszus megnyitása *Angosturá*ban, amely a szuverén Venezuelai Köztársaság megalakulását eredményezte.

Február 17-én a köztársaság elnökévé választották *Bolívar*t. Hivatalát, 1919. december 17-ig töltötte be.

NAGY-KOLUMBIA KÖZTÁRSASÁG MEGALAKULÁSA

1809. augusztus 10-én *Quitó*ban, a *Juan Pío Montúfar* vezette kreol összeesküvők hűségget esküdtek VII. Ferdinándnak, de megtagadták a helyi spanyol hatóságok joghatóságának

elismerését. Ezt a deklarációt, az első latin-amerikai függetlenségi kiáltványnak is szokták nevezni.

1810. április 19-én, hasonló esemény történt Caracasban.

Áprilisban, az aktuális Kolumbia területén lévő *Valledupar*ban, kirobbant az első forradalmi megmozdulás, amit követett

május 22-én, a *Caracas*ban megalakult, forradalmi kormányzói *junta*, majd

július 3-án, a *Santiago de Calibán* létrejött forradalmi *junta* és végül az alkirályság fővárosában, *Santafé de Bogotá*ban is kitört a forradalom

július 20-án, ahol az alkirályt megfosztották hatalmától és bebörtönözték.

Július 20-án, *Cartagena de Indias* is a függetlenségi mozgalom centrumává vált, ahol megkezdődött az egymást követő *junták* hatalmi rivalizálása.

1810 végétől kezdve egyidejűleg jöttek létre alkotmányok Új-Granada különböző városaiban (*Cartagena*, *Tunja*, *Antioquia*, *Casanare*, *Pamplona* és *Popayán*), elküldve képviselőiket az Egyesült Provinciák kongresszusaira, amelyek kezdetben *Santafé de Bogotá*ban, majd *Tunjában* ültek össze.

1811. január 25–1811. március 6. között összeült az Alkotmányozói és Választói Kolégium (*Colegio Electoral Costituyente del Estado de Cundinamarca*) *Santafé de Bogotá*ban és március 6-tól 30-ig, megvitatta *Cundinamarca* (*Provincias Unidas de la Nueva Granada*) állam alkotmányát.

Április 1-től, *Jorge Tadeo Lozano* lett az új állam elnöke, amely hivatalt szeptember 11-ig töltött be.

Április 4-én, Új-Granada Egyesült Provinciáinak kormánya hivatalosan is közzétette az állam alkotmányát.

1812. október 4-én, az Egyesült Provinciák *Camilo Torres y Tenorió*t választották az állam elnökévé, aki az új-, szuverén államokkal történő föderáció híve volt, elődje *Antonio Nariño*¹⁰ és *Bolívar* centralista elképzeléseivel szemben, ami fegyveres konfliktusba, polgárháborúba torkolt, már 1812 végén. Az 1916-ig terjedő időszak történelmét a „*Patria Boba*” (Ostoba Haza) elnevezés jellemzi.

1814 júliusában, *Antonio Nariño* csatát veszített a royalistákkal szemben *Pastónál* és fogságba esett.

Az Egyesült Provinciák kongresszusa ekkor felhatalmazta *Bolívart*, *Santafé de Bogotá* megszállására.

December 8-án *Bolívar* megszállta *Santafé de Bogotá*t, ami *Tunja* hegemoniáját eredményezte a térségben.

1815. Április 7. A *Pablo Morillo y Morales* tábornok parancsnokolta intervenciók erők partraszállása utáni royalista sikereket követően, az Egyesült Provinciák alkotmányos vezetői is fogságba estek és

1816 augusztusától megkezdődött a restauráció, ami

1817 márciusában, a *Real Audiencia*¹¹ visszaállításával végződött *Santafé de Bogotá*ban.

1819. Májusa. *Bolívar*, az Új-Granada nyugati régióiban állomásozó royalista erők megtámadása mellett döntött és 3000 fős seregével megkezdte az átkelést az Andokon.

Július 24. A sikeres *vargasi* csata után, szabaddá vált az út *Santafé de Bogotá* felé. A jelentős veszteségek miatt, *Bolívar* kényszertorobozással töltötte fel megfogyatkozott seregét.

Augusztus 5. *Tunja* bevétele.

Augusztus 7. A köztársaságiak döntő győzelme a royalisták felett *Boyacánál*.

Augusztus 18. *Santafé de Bogotá* elfoglalása.

Szeptember 11. *Bolívar* megalakította Új-Granada ideiglenes kormányát a saját elnökletével. Helyettesévé, *Francisco de Paula Santander* tábornokot nevezte ki.

December 17. Az *angosturai* kongresszus határozattal törölte el Új-Granada nevét, helyette, *Cundinamarca*-, *Venezuela*-, *Quito*- és *Panama* Köztársaságok egyesítésével, létrehozta Nagy Kolumbiai Köztársaságot. Elnöknek *Bolívar*t választották, aki 1830. május 4-ig töltötte be tisztségét. Helyettese, *Francisco de Paula Santander* volt.

Függetlenségi harc a Río de la Plata Egyesült Provinciában és a Perui Alkirályságban

NEMZETI ÖNTUDATOSODÁS: HARC AZ ANGOL INVÁZIÓ ELLEN

1711-ben *Bermudas* kormányzója, *John Pullen*, az írta *Robert Harley*, Oxford grófjának, hogy „A *Río de la Plata* térsége a legjobb hely egy angol gyarmat létrehozására”.

1806. május 10-től megkezdődtek az angol flotta inváziós kísérletei a *Río de la Plata* térségében, *William Carr Beresford* tábornok parancsnoksága alatt.

Június 8-án, az angol flotta látótávolságba jutott *Montevideo* előtt és *Quilmes*nél kikötött.

Június 25-én, *Beresford* támadást indított *Buenos Aires* ellen is, 1.600 fős különítménnyel.

Június 27-én, *Rafael de Sobremonte* alkirály elhagyta *Buenos Aires*t és *Córdoba*ba vonult vissza. A helyben maradt spanyol hatóságok átadták a várost az angoloknak. A megszállás 46 napig tartott.

A kreol *Juan Martín de Pueyrredón* első felszabadítási kísérlete ugyan kudarcba fulladt, de veresége nem volt döntő jelentőségű. Időközben, *Santiago de Liniers* parancsnoksága alatt megszerveződtek *Buenos Aires Real Audiencia* erői, valamint *Martín de Alzaga* szabadsapatai, melyek

augusztus 20-án megadásra kényszerítették a várost megszálló *Beresford*ot.

Szeptember 6-án, *Liniers* kiáltvánnyal fordult *Buenos Aires* lakosságához, hogy származásra való tekintet nélkül szervezzenek fegyveres milíciákat a város védelmére.

A papságnak vezető szerepe volt az önkéntesek toborozásban és az önvédelem megszervezésében olyannyira, hogy a konfliktus vallásháború jellegét öltött az anglikán invázióval szemben. Az angol megszállás elleni népi ellenállás öntudatára épült a későbbiekben, a spanyol monarchia domíniumával ellenszegülő szeparatista és függetlenségi ideológia, amely viszont ugyanazokat az anglofil gazdaságpolitikai érdekeket szolgálta, mint amelyek a korábbi inváziót motiválták.

1807. január 1-én *Alzaga*, nyilvános *cabildot*, *Junta de Guerrát* (Haditanácsot) hívott össze, amely a város polgári védelmével bízta meg *Alzagát* és egyben megfosztotta *Sobremonte* alkirályt a katonai erők parancsnoki tisztségétől, amit *Liniers* vett át. Az eset példaértékűvé vált a későbbi függetlenségi mozgalmak számára.

Január 5-én, *Samuel Auchmuty* tábornok intervenció s erői megérkeztek *Río de la Plata* torkolatához.

Január 16-án kikötöttek *Montevideó*tól 10 kilométerre és az angol flotta tüzérségi támogatásával

február 3-án foglalták el a várost. *Auchmuty*, propaganda hadjáratot is indított a *The Southern Star* hasábjain, hangsúlyozva a megszállás előnyeit.

Február 5. *Montevideo* elfoglalásának a híre megérkezett *Buenos Aires*-be.

Az angol propaganda nem maradt hatástalanul, mert egyes kreol körök megkezdték a konspirációs tárgyalásokat az angolokkal *Buenos Aires* átadásáról és felbátorodva azon, hogy a *Buenos Airesi Junta de Guerra* megfosztotta *Sobremonte* alkirályt katonai hatalmától, szeparatista tervek szöttek, ami precedens értékű fellépés volt a spanyol gyarmati hatóságok hatalmi pozíciójával szemben.

1807. március elején, az angol kormány a *HMS Thisbe* hadihajót küldte *Buenos Aires* elfoglalására, *John Whitelocke* tábornok parancsnokságával.

Június 28-án megtörtént a 11000 főnyi angol különítmény partraszállása *Ensenadában*, 50 km-re a fővárostól. Az intervenciót feltartóztatni szándékozó *Limieres*, bár súlyos vereséget szenvedett *Miserere* mellett

július 2-án, de *Whitelocke* nem használta ki helyzeti előnyét, ami időt adott *Martín de Álzaga* *alcalde*¹² számára, *Buenos Aires* védelmének megszervezésére.

Július. 5-én délelőtt kezdődött meg a város ostroma, ami az önkéntes polgári milíciák győzelmével végződött.

Július. 7-én *Whitelocke* elfogadta a *Limieres* diktálta feltételeket, köztük *Mondevideo* feladását és kiürítését is, két hónapon belül.

1809. január 1-én összeesküvés és forradalmi megmozdulás történt *Limiers* ellen, ami a kreol és a spanyol társadalmi erők konfliktusának volt az előzménye az alkirályságban.

Február. Az utolsó, hivatalát ténylegesen gyakorló *Río de la Platai* alkirály, *Baltasar Hidalgo de Cisneros* kinevezése, akinek az első tevékenységei közé tartozott, a május 25-én kirobbant *Chuquisacai* forradalmi megmozdulás kíméletlen leverése, majd megnyitotta az alkirályság kikötőit a szabad kereskedelem előtt, ami a konspiráló liberálisok beszívargását is előmozdította.

1810. május 22-én, a *Cabildo Abierto* már megfosztotta hivatalától *Cisneros* alkirályt.

Május 25-én forradalom tört ki és *Cornelio Saavedra* elnökségével megalakult a királyhű, háromfős *Primera Junta de Gobierno* (Kormányzótanács): *Mariano Moreno*, *Juan Larrera* és *Domingo Matheo* részvételével, betöltve az alkirály hiánya okozta hatalmi űrt.

Június 24-én, *Bernardo de Velasco* kormányzó és *Limiers* vezetésével, kormányzói *Junta* ellenes ellenforradalmi góccok alakultak ki az *interiorban* (a belterületeken: *Córdoba*, *Potosí*, *Cochabamba*, *La Paz*, *Chuquisaca*, *Paraguay*, *Montevideo*).

December 18. Ezek ellen három büntető expedíciót indított (1810–1811 között az *interiorba* és *Alto Peruba*; 1811-ben *Paraguayba*; 1812–1813-ban *Uruguayba*) a *Junta Grande* (Nagy Tanács) néven átalakult *Buenos Airesi* kormány. Az év végén már megmutatkoztak a kormányválság első jelei, a konzervatív *Saavedra* követői és a radikális *Moreno* híveinek szembeállása miatt.

1811. január 19. Az utolsó alkirály, *Francisco Javier de Elío*, *Montevideo*-ba tette a *Río de la Plata* Alkírályság székhelyét, miközben *José Gervasio Artigas* vezetésével kitört a forradalom a *Banda Oriental* térségeiben

május 11-én és az alkirály Uruguay elhagyására kényszerült, november 18-án.

Szeptember. A Río de la Plata Egyesült Provinciák *Grande Junta*-ja, konzervatív *juntává* (*Junta Conservadora*) alakult át és

november 22-én kihirdette az ideiglenes statútumot (*Estatuto Provisional*). Ez a törvényhozói és a végrehatói feladatok centralizációját jelentette, melyeket az Első Triumvirátus kormány gyakorolt.

1811-ben *José San Martín*, a skót szabadkőműves *Lord Macduff* révén ismerkedett meg a *Piano Maitland*-féle szeparatista stratégiát kidolgozó, liberális politikai körökkel Angliában. Céljuk, Spanyolország gyarmataitól való megfosztása volt és piac nyitása Spanyol-Amerikában az angol kereskedelem számára. A *Francisco de Miranda* alapította Nagy Amerikai Testvériség *Lautaro* páholyába tömörült, latin-amerikai creolok vállalták a terv stratégiai kivitelezését, angol támogatással.

José de San Martín, a Río de la Plata Alkirályság *Yapeyú* nevű helységében született, 1778-ban. Apja spanyol katonatiszt volt, anyja kreol. Tanulmányait Madridban, a *Seminario de Nobles* kollégiumában és Malaga *Temporalidades* nevű iskoláiban végezte. Első katonai rendfokozatát 11 évesen kapta, majd 20 évig szolgált, mint a spanyol korona tisztje Afrikában, Franciaországban, Portugáliában és Spanyolországban, ahol *Morillo* fegyvertársa volt. Madrid visszafoglalása után leszerelt.

1812 tavaszán, *San Martín* Argentínába érkezett.

Januárban az Első Triumvirátus, *Manuel José Joaquín del Corazon de Jesús Belgranó*t nevezte ki az Északi Hadsereg parancsnokává.

Március 16-án az Első Triumvirátus megbízta *San Martín*t a *Granaderos a Caballo* nevű, ütőképes gránátos és lovas hadsereg megszervezésével *Tucumán*ban, amely híressé vált vasfégyelméről.

Márciusban fiatal kreol katonatisztek érkeztek meg Európából, ahol a Napoleon elleni harcokban vettek részt. Valamennyien tagjai voltak a *Miranda*-féle Nagy Amerikai Testvériség *Lautaro* páholyának és céljuk, Spanyol-Amerika szeparációja volt az anyaországtól. Az Első Triumvirátus felvette őket a katonai szolgálatba tiszti rendfokozattal. Rövidesen megalapították a Fialat Hazafiak Társaságának (*Sociedad Patriótica*) szabadkőműves páholyát Buenos Airesben, aminek elnökhelyettese *San Martín* volt. Céljuk a függetlenség kikiáltása és az alkotmányos kormányzás megvalósítása volt.

Július 1-én, *Bernardino Rivadavia*, aki a Triumvirátus hadügyi titkáráként (*Secretario de Guerra*) preponderáns pozícióra tett szert, miután letartóztatta *Martín de Alzagát* az összeesküvés koholt vádjával, más gyanúsítottakkal együtt.

Július 4–6. között valamennyiüket kivégezték, és három napra közszemlére tették ki holttestüket Buenos Airesben, a *Plaza de la Victorián*.

Szeptember 24-én, *Begrano* megtámadta *Pío Tristán* tábornok royalista erőit és az argentin függetlenségi periódus egyik legjelentősebb győzelmét vívta ki a *tucumáni* csatában.

Október 8-án *San Martín*, felhasználva a *Granaderos a Caballo* különítményét, sikerrel buktatta meg a kormányt Buenos Airesben és megalakította a Második Triumvirátust, amely már szintonizált a *Lautaro* és a Fialat Hazafiak Társasága páholyokkal.

December 4-én, a Második Triumvirátus bizottságot jelölt ki az alkotmány tervezetének megfogalmazására.

1813. január 31-én, általános alkotmányozó gyűlés (*Asamblea General Constituyentes*) ült össze Buenos Airesben a nép és már nem a király nevében, amely az *Asamblea del Año*

XIII néven ismert. Legfontosabb határozatai között voltak: a nemesi előjogok eltörlése; az indiánok adóztatásának megszüntetése; a rabszolgakereskedelem beszüntetése; az argentin himnusz kompozíciója.

Az *Asamblea del Año XIII*, a Río de la Plata Egyesült Tartományok tényleges függetlenségének a kezdetét jelentette.

Február 3-án *San Martín* fényes győzelmet aratott a spanyol *Zavala* tábornok ellen a Paraná-folyó menti *San Lorenzoban*, amellyel végleg megerősítette hadvezéri pozícióját a Río de la Plata Egyesült Tartományaiban.

Február 20-án *Belgrano* ismét győzelmet vívott ki a Salta-i csatában *Tristán*nal szemben. *Belgrano tucumáni* és *saltai* győzelmeinek az volt a következménye, hogy *Chuquisaca*, *Potosí* és később *Cochabamba* fellázadtak a spanyol fennhatóság ellen.

A centralizált kormányzás és a volt alkirályság területi integritásának elvét követő Buenos Aires azonban elvesztette Felső-Perút (a mai Bolíviát) az év végére. Ennek oka, *Belgrano* sorozatos vereségei voltak

október 1-én *Vilcapujó*ban, majd

november 14-én *Ayohumá*ban.

November 14-én létrehozták *Cuyo* provinciát.

A *Lautaro* páholy nyomására, a Triumvirátus választotta *Director Supremo* (Főigazgató), *Gervasio Antonio Posadas* kezében összpontosult a végrehajtói hatalom, ami a kormányválság kezdetét jelentette.

FORRADALMI MEGMOZDULÁSOK CHILÉBEN

1808 A spanyol Bourbonok trónfosztása Madridban, politikai csoportosulások kialakulását eredményezte Perú Alkirályság chilei régiójában: konzervatív monarchisták (*monarquista conservadora*), akik szerint Chile nem csak a spanyol király gyarmata, hanem Spanyolországé is, azaz, az alattvalók úgy az egyiknek, mint a másiknak engedelmességgel tartoznak; a haladó konciliánsok (*conciliacionista progresista*), vagy autonomisták azt vallották, hogy Chile engedelmességre kötelezett a királlyal szemben, de ez nem terjeszthető ki az intermediális képviselőkre, tekintettel III. Károly 1798-as dekrétumára, amelyben elismerte Chile függetlenségét a Perui Alkirályságtól. Chilének tehát ugyanolyan joga van az autonóm kormányzáshoz (*junta*), mint Spanyolország bármelyik régiójának, képviselve magát a *cádizi Cortes*ban. Ennek a nézetnek két irányzata volt: a monarchikus patriotizmus, mely szerint támogatni kellett Spanyolország függetlenségét a francia megszállás ellen; míg az autonómia hívei jó alkalomnak vélték a hatalmi úrt az alkotmányosság megvalósítására, de a liberálisok iránt tanúsítando bizalmatlansággal. Végül a függetlenség pártiak (*los exaltados*), többségükben kreolok, akik szerint csupán egy szabad uralkodónak tartozott a nép alattvalói engedelmességgel, de mivel az szabadságától megfosztott volt, a szuverenitás a népre szállt vissza, jakobinus értelmzéssel.

1810. szeptember 18-án, *Mateo de Toro y Zambrano* (83 éves tiszteletbeli) katonai főparancsnok *Cabildo Abierto* összehívását határozta el, amit a chilei kormány első Nemzeti Gyűléseként (*Primera Junta Nacional de Gobierno de Chile*) tart számon a történelem. A *junta* kifejezetten elismerte VII. Ferdinánd felségjogát.

1811. február végén, *Toro y Zambrano* halála után, *Juan Martínez de Rosas* vált a creol

exaltados vezetőjévé Santiago *juntájában*, amely katonai segítséget küldött Río de la Plata Egyesült Provinciáinak a monarchiaellenes harchoz, sőt *Rozas* befolyása alatt a Nemzeti Kongresszus összehívását tervezte.

Április 1-én a Királyi Audiencia, royalista különítményt küldött a monarchiaellenes santiagoói *junta* feloszlatására, *Tomás de Figueroa* parancsnoksága alatt. Az akciónak 56 halálos áldozata volt.

Július 26-án, *José Miguel Carrera* arisztokrata katonatiszt érkezett meg Santiagóba, a *Standard* nevű angol hadihajó fedélzetén, aki a cádizi *Los Caballeros Racionales Nr.3* (Racionalista Lovagok Hármasszámú) szabaddkőműves páholyának volt a tagja ugyanúgy, mint *Rozas*.

Szeptember 4-én, a mintegy 25 éves *Carrera* már sikeres puccsot hajtott végre, az *ancien régime* megosztott pártoskodóinak kizárásával, majd

szeptember 5-én ismételten *Cabildo Abierto* (Nytított Városi Tanács) ült össze *Concepciónban* a forradalmár *Rozas* táborának befolyása alatt, amely azonban nem volt hajlandó a függetlenség kikiáltására és ismételten kifejezte általános értelemben vett hűségét a király iránt. Ugyanakkor, szabad kereskedelmet hirdetett meg; elrendelte a köztisztviselői hivatalok választással történő betöltését; sajtószabadságot engedélyezett és megjelenhetett Chile első folyóirata, az *El Despertador Americano*; szabadnak nyilvánította a *Cabildo Abierto* után születendő rabszolgák gyermekeit; a klérus számára havi juttatást írt elő, megtiltva az elemózsia gyakorlatát.

November 15-én, *Carrera* sikerrel megismételt puccsa, teljhatalmat eredményezett a fősege alatt megalakult Triumvirátus (*José Gaspar Marín, Coquimbo y Bernardo O'Higgins, Juan Martínez de Rozas* póttaggal) kormányának, amely

1812. október 27-én tette közzé az Ideiglenes Alkotmány Rendeleteit (*Reglamento Constitucional Provisorio*), kifejezetten elismerve Chile törvényes királyának, VII. Ferdinándot.

November 1-én *Carrera*, minden kormányellenes megnyilvánulást kiűzetéssel- (*exilio*), majd 1813. március 22-én halálbüntetéssel sújtott.

A polgárháború kezdetét jelezte, hogy a sorozatos visszaélések miatt, *Concepción* Tartományi *Juntája* megtagadta a *Carrera*-féle *junta* legitimitásának elismerését.

Súlyosbította a helyzetet, hogy Peró alkirálya, *José Fernando de Abascal y Sousa, Concordia* márkija, elékezettnek látta a katonai beavatkozást és *Antonio Pareja* parancsnoksága alatt expedíciót küldött *Carrera* megbuktatására. *Concepciónban* lelkesen fogadták a royalista erőket.

Carrera, tábornoki rangban vette át az ellenállás katonai irányítását, ami teljes kudarc, sőt *Carrera* elfogásával végződött. A forradalmi ellenállást *Carrera* riválisa, *Bernardo O'Higgins* folytatta, aki

1814 januárjában vette át a forradalmi erők katonai parancsnokságát.

A fegyveres konfliktus döntetlen eredménnyel folytatódott Chilében, miközben

Buenos Aires utasította *Belgranót*, hogy a sorozatos katonai sikertelenségek miatt,

január 30-án, adja át az Északi Hadsereg parancsnokságát *San Martínnak*, akit *Gervasio Antonio Posadas, Cuyo* kormányzójává nevezett ki. *San Martín* értesülve a chilei forradalmárok *patt* helyzetéről, Spanyol-Amerika felszabadítását az Andokon való átkeléssel, Santiago elfoglalásával és a Chilében állomásozó royalista erők felszámolásával vélte megvalósítani. Stratégiai terveinek sikere esetén, Peru elfoglalása volt a későbbi cél.

Május 5-én, a *Lircayi* megegyezés értelmében fegyverszünet állt be Chilében, *Carrera* és a bebörtönzöttek szabadon bocsátásával. A megegyezést figyelmen kívül hagyva, *Carrea* ismételt puccsot hajtott végre és

július 23-án megszerezte a hatalmat. *O'Higgins*, a köztársasági kormány előkészítésére használta megmaradt fegyveres erőit és a korábbi kölcsönös megegyezés ellenére, konfliktusba bocsátkozott a royalista különítményekkel Santiago mellett.

Abascal, perui alkirály reakciója sem késett és a *Mariano Osorio* parancsnokolta royalisták megsemmisítő csapást mértek

október 1–2. között *O'Higgins* patrióta csapataira, *Rancaguánál* (*Desastre de Rancagua*).

Santiagoóban ekkor pánik tört ki és a köztársaságiakkal szimpatizálók Argentínába menekültek, ahol időközben a *Buenos Airesi* Triumvirátus szolgálatába állt, *William* (*Guillermo*) *Brown*, korábban angol kereskedő flottája, megsemmisítette a royalisták folyami erőit Montevideónál és megszállta a várost.

O'Higgins és *José Miguel Carreras*, a *San Martín* kormányozta *Cuyóba*, *Mendotába* menekültek, ahol a royalisták chilei restaurációja láttán, *San Martín* érkezettnek látta az időt a spanyolok kiűzésére Perúból is és Lima bevételére, a kontinens spanyol-amerikai térségeinek függetlensége érdekében.

1815. április 18-án Buenos Airesben megalakult a Harmadik Triumvirátus: *San Martín*, *Matías de Irigoyen* és *Manuel de Sarratea* tagságával, amely azonban a *Director Supremo*, *José Rondeau* megválasztása után feloszlott,

április 20-án.

1816. július 9. A *Tucumani* Kongresszus, minden külföldi hatalomtól függetlennek nyilvánította Río de la Plata Egyesült Tartományait.

Juan Martín de Pueyrredón triumvir ekkor, az Andoki Hadsereg tábornokának nevezte ki *San Martínt*.

■ *San Martín* chilei hadjárata

1817. január 12-én, *San Martín* *Mendozából* kiindulva, megkezdte chilei hadjáratát.

Február 12-én, győzelmet aratott *Chacabucoban* és két nap múlva Santiagóban restaurálta *O'Higgins* pozícióját, aki

Február 17-én, a *Director Supremo de la Nación* tisztséget kapta a Buenos Airesbe visszatérő *San Martíntól* azzal a feladattal, hogy szervezze meg az új chilei köztársaságot.

Februárban, a chilei forradalmi kormány kinyilvánította függetlenségét és szövetséget kötött Argentínával.

Tekintve, hogy *José Ordóñez* vezetésével royalista ellentámadás indult Chilében, *San Martín* ismét *O'Higgins* segítségére sietett.

1817 májusában, a chilei forradalmi kormány Londonba érkezett megbízottja, *José Antonio Álvarez Condarco*, szerződést kötött *Jaime Charles* és *Thomas Alexander Cochrane* angol tengerésztisztekkel, a chilei flotta létrehozására, 15 000 *peso* tőkéből.

1818. március 11. *San Martínt* a chilei és argentin erők fővezérévé nevezték ki, és bár március 19-én csatát veszített *Cancha Rayadánál*, de

április 5-én fényes győzelmet aratott a royalisták felett, *Maipunál*.

Június 17-én (egyesek szerint november 28-án), *Thomas Cochrane* megérkezett Chilébe.

Augusztus 20-án, a *San Martín*, *Lautaro*, *Chacabuco*, *Araucano* és a legerősebb *Pueyrredón*

hajókból álló chilei *Primera Escuadra Nacional* (Első Nemzeti Flotta) kifutott *Valparaíso* kikötőjéből, és

szeptember 12-én a perui *Piscoban* kötött ki, majd

október 26-án, észak felé tartva, elfoglalták *Hauarát*, amit *San Martín* főhadiszállásává tett.

Október 28-án, *Manuel Blanco Encalada* kapitánynak sikerült elfoglalnia a spanyol *Reina Maria Isabel* fregattot is.

A hónap folyamán, *San Martín* 500 000 *peso* támogatást kapott Buenos Airesben a szabaddkőműves társaságoktól Peró felszabadításához és visszatérve Santiagóba

október 29-én (ötödik alkalommal kelt át a Kordillerák hágóin), Lima elfoglalásának reális reményével folytatta a hadműveleteket.

■ *San Martín hadjárata Peró Alkirályságában*

1819-ben Spanyolország mindent megtett azért, hogy felszámolja a dél-amerikai tartományok forradalmi megmozdulásait és az intervencióhoz 35 hajóból álló flottát állított össze, mintegy 20 000 fegyverrel. A *Cádiz* kikötőjében behajózásra váró *Rafael Riego* parancsnok viszont fellázadt

1820. január 1-jén VII. Ferdinánd despotizmusa ellen, követelve az 1812-es alkotmány visszaállítását, amivel megnyerte a spanyol tisztikar szimpátiáját. Így került sor

március 6-án a spanyol *Cortes* összehívására, miközben *Cochrane*, a chilei flotta admirálisának minőségében, elfoglalta *Valdivia* kikötőjét és rövidesen megtisztította a royalista uralomtól Chile kikötőit, kivéve a déli *Chiloé* szigetét.

A spanyol események meghatározták a dél-amerikai politikai eseményeket, ahol a spanyol tisztek többsége a liberális szabaddkőműves páholyok tagja volt. A royalista dél-amerikai tisztikar megosztott lett, amikor a spanyol alkotmány híre megérkezett Limába és *Pezuela* perui alkirály ünnepélyesen felesküdt az 1812-es spanyol alkotmányra.

Augusztus 20-án, a *Lord Cochrane* parancsnokolta *O'Higgins* felszedte horgonyait *Valparaíso* kikötőjében 12 teherhordó hajó kíséretében, 4430 főnyi fegyverrel a fedélzetükön. *San Martín* főparancsnoki minőségében követte a flottát 8 hadihajóval, mintegy 1500 főnyi legénységgel, amelyből 600-an voltak angol és amerikai önkéntesek. A partraszállás *Piscoban* történt

szeptember 8-án, *Callaótól* délre, kb. 140 mérföldnyire.

Szeptember 17-én, *Pezuela* perui alkirály, Madrid utasítására kihirdette, és érvénybe léptette a *cadizi* alkotmányt. *San Martín* pedig kiáltványt tett közzé, elismerve a spanyol alkotmány jelentőségét Spanyolországra nézve, de tagadta érvényét Dél-Amerikában.

Október 1-jén eredménytelenül végződtek az egyezkedő tárgyalások *Pezuela* és *San Martín* kötött *Mirafloresben*, Lima peremvárosában. *Cochrane* ellenkezése ellenére, *San Martín* ekkor nem támadta meg Limát, hanem

október 28-án ismét behajózta csapatait és

október 30-án, *Callaótól* mintegy 25 mérföldnyire, északon léptek partra.

November 5-én, *Cochrane* meglepetésszerű támadással elfoglalta a spanyol *Esmeralda* hadihajót és ezzel szabaddá váltak számára Dél-Amerika csendes-óceáni partjai. Miközben *Cochrane* már Lima kifosztásáról álmodozott, csalódnia kellett, mert *San Martín* a fővárostól északra fekvő *Huánuocót* foglalta el

november 10-én. A fegyverszüneti tárgyalások és a spanyolországi alkotmányos rend

hírei, tömeges dezertálásokat okoztak a perui spanyol hadseregben. A *trujillói* kormányzó, *José Benaró de Torre-Tagle*, aki már jó ideje konspirált *San Martín*nal,

december 29-én, függetlenségi nyilatkozatot tett közzé, elsőként Perúban. Ezzel szabaddá vált a Csendes-óceán partvidéke az ecuadori *Guayaquiltól* egészen Limáig. A Lima-közeli *Aznapuquio* spanyol katonai bázis tisztjei,

1821. január 9-én követelték *Joaquín de la Pezuela*, *Viluma* márk, limai alkirály lemondását és helyettesítését a Madridban kegyvesztett, szabadkőműves és liberális hírű *José de Laserna* tábornokkal, aki még aznap átvette a hatalmat, majd

februárban tárgyalásokat kezdett *San Martín*nal.

Június 2-án megegyezés jött létre: a régensi tanács létrehozásáról, az alkotmányos monarchia előmozdításáról, és egy uralkodásra megfelelő spanyol fejedelem megválasztásáról. A megegyezés tartalma megegyezett a mexikói *Agustín Iturbide*-féle, egyidejű tervek elképzeléseivel.

A közben körülrzárt Limában egyre tragikusabbá váltak az éhség okozta állapotok. Az ostromra váró csapatok türelmetlen sürgetésére válaszoló *San Martín* azt hangsúlyozta, hogy nem a katonai dicsőséget, hanem Perú szabadságát akarja, és nem sokat tudna kezdeni egy fegyverrel megfélemlített, olyan limai lakossággal, amely a város erőszakkal történő elfoglalása esetén csak ellenszenvet táplálna a győztes iránt.

1821. július 5-én az alkirály nyilvánosan közölte, hogy elhagyja a fővárost. A lakosság menekülése általánossá vált és

július 12-én, *San Martín* ellenállás nélkül vonult be Limába.

■ *Bolívar és San Martín guayaquili találkozása*

1820. július 6-án Bolívar megkapta *Pablo Morillo* fegyverszüneti kezdeményezését.

Október 7-én Bolívar megérkezett *Trujilló*ba és

november 27-én találkozott *Morillo* spanyol tábornokkal *Santa Aná*ban. A spanyolországi események hatására *Morillo*, négytől hat hónapig tartó fegyverszünetet kötött a szeparatistákkal, a *Korona* nevében. *Bolívar* inkorrekt magatartása a fegyverszüneti periódusban, valamint *Maracaibo* elfoglalása, szerepet játszott abban, hogy *Morillo* még

december 16-án visszatért Spanyolországba anélkül, hogy távozását akár egy sorral is tudatta volna *Bolívar*ral. *Morillo* távozása, a harc sokkal kedvezőbb feltételek között történő folytatását jelentette a köztársaságiak számára.

1821. április 17-én megszűnt a fegyverszünet, jöllehet *Bolívar* már márciustól folytatta a kolumbiai térségeket tisztogató hadműveleteit.

Május 6-án, *Cúcuta*ban ült össze a kolumbiai és venezuelai képviselők kongresszusa.

Június 24-én, a *Bolívar* és *Páez* vezette köztársaságiak, az angol légió segítségével, döntő csapást mértek *Carabobó* mezején a *La Torre* vezette, mintegy 5000 fős (részben spanyol és venezuelai) royalista erőkre. Ezzel megnyílt az út Valencia és Caracas felé, ahova *Bolívar*

Június 29-én vonult be tisztikarával, *Páez* csapatainak támogatásával.

Július 12-én, a *cúcutai* kongresszus formálisan is elfogadta Új-Granada és Venezuela Nagy-Kolumbiába történő fúzióját, kihagyva egyelőre Quito tartományát. A határozatokban nem szerepelt a szabadságharcban részt vett rabszolgák *ipso facto* történő felszabadítása. A *carabobói* csata után *Bolívar* ennél jóval szolidabb kérelmet terjesztett a kongresszus elé, amellyel a rabszolgák születendő fiainak szabaddá nyilvánítását szorgalmazta csupán. Ezt a javaslatot

július 19-én emelte törvényerőre a kongresszus. Az alkotmány kidolgozása után a kong-

resszus Bogotát választotta a köztársasági állam fővárosának, Quito annektálása reményében. Bevezetésre került a sajtószabadság, az inkvizíció intézményének felszámolása, a mérsékelt vallási tolerancia. A 8 szerzetesnél kevesebb létszámú redházakat feloszlatták, vagyonukat a közoktatás céljaira fordították. A kongresszus előmozdította az indiánok társadalmi egyenrangúságát. Az 58 kongresszusi küldött közül 50-en választották meg *Bolívart* a szövetségi állam elnökévé, *Santandert* pedig helyettesévé.

Augusztus 23-án, *Bolívár* levélben ajánlotta fel segítségét *San Martinnak*, Peruért folytatott küzdelméhez.

Szeptember 29-én, *Bolívár* is megérkezett *Rosario de Cúcutá*-ba, ahol október 3-án esküdött fel az alkotmányra, *Santanderrel* együtt.

1822. június 15-16. *Bolívár*, az argentin és a kolumbiai csapatok élén bevonult Quitoba, majd

július 13-án *Guayaquil*-be érkezett.

Július 26–27-én zajlott le a neves *Conferencia de Guayaquil*, azaz *Bolívár* és *San Martín* találkozója.

Szeptember 20. A limai kongresszus monarchizmussal vádolta meg *San Martint*, megfosztva minden polgári és katonai tisztségétől. *San Martín* még aznap elhagyta Perút megjegyezve: „Elfáradtam mindenütt azt hallani, hogy uralkodói vágy vezet”.

Buenos Aires-be már inkognitóban tért vissza, ahol a royalistákkal való konspirációval vádolták meg és a kormány megtiltotta számára, hogy beteg feleségét meglátogassa.

1824. február 10-én önkéntes száműzetésbe vonult vissza Európába.

Bolívár, a független Dél-Amerika uniójáért

AZ ANDOKI BIRODALOM MEGTEREMTÉSÉNEK KÍSÉRLETE

A Quitoba vezető utat, a köztársaságiak iránt kételkedő *Popayán*, de különösen *Pasto* és *Patia* hagyományosan királyhű térsége akadályozta. *Bolívár* terveiben *Pasto* és *Patia* köztársaságellenes lakossága, likvidálásra és deportálásra volt ítélve. A *Juanambú*-folyó menti, fekvése miatt kiváló stratégiai előnyökkel rendelkező *Pasto* városának bevétele, nehéz erőpróbát jelentett *Bolívár* számára.

A *Santander* szervezte sereg élére *Manuel Valdés* generális került, aki még

1820 júniusában vívta ki *Pitayó*-ban, 200 angol önkéntes segítségével, azt a győzelmet, amely megengedte *Valdés* számára, hogy

július 16-án elfoglalja *Popayánt*. A város püspöke, *Salvador Ximénez*, még spanyolországi tartózkodása során kapott kapitányi rangot, a francia megszállás elleni harcokban, akit VII. Ferdinánd koronahűségéért nevezett ki *Popayán*-ba püspöknek. A püspöki hivatal, 20 000 (amerikai) dolláros jövedelmet biztosított számára évente. Amikor a köztársasági csapatok veszélyeztetni kezdték *Popayánt*, *Ximénez Pastó*-ba tette át székhelyét és kiközösítéssel sújtotta mindazokat, akik fegyvert emeltek a korona ellen és felkészült a köztársasági erők elleni, katonai ellenállásra.

1821-ben érték meg a *Pasto* elleni támadás stratégiai feltételei, de *Valdés*

február 2-i kísérlete, súlyos kudarcba fulladt. *Bolívart* irritálta az andoki expanziós terveit akadályozó *Pasto* ellenállása az Andokban, ezért rendeletet bocsátott ki az általános

mozgósításra. A bevonulási parancsot megtagadókat azonnali halálos ítélettel, vagy teljes vagyonekkobzással sújtotta. Mintegy 4000 főnyi köztársasági sereg állt így össze *Popayán*-ban. Főparancsnoknak, a gazdag kreol családból származó és *Cumaná*-ban született *Antonio José de Sucre*t nevezte ki *Bolívar*, *Valdés* helyett.

A köztársaságiak helyzetét súlyosbította, hogy a *Santafé de Bogotá*-ba kinevezett alkirály, *Juan de la Cruz Mourgeón*, megérkezett Európából 800 fős csapatának élén. Az *Atacama*-ban partra szállt spanyol erők, az Andokon átkelve, mintegy 100 kilométeres menetelés után, december 24-én érkeztek meg *Quito* megerősítésére.

1822. február 9-én találkoztak: a *Bolívar* parancsnoksága alá tartozó, venezuelai *Luis Urdaneta* serege és *San Martín*, *Santa Cruz* vezette csapatai, ami Észak- és Dél forradalmárainak első konkrét kapcsolatát jelentette egy katonai akcióban.

A kritikus helyzetben el kellett dönteni, hogy *San Martín*, vagy *Bolívar* fogja vezetni a *Quito* elleni támadást.

San Martín volt az, aki engedett és

március 12-én utasította *Santa Cruz*t, hogy csatlakozzon a *Sucre* vezette katonai akcióhoz.

1822 első három hónapjában, *Bolívar* súlyos fizikai- és morális válságban gyöttrődött.

Az egyesült erők összefogása tette lehetővé, hogy a *Pasto* védelmére rendelt spanyol *Basilio García* parancsnok ellenállás nélkül átadta a várost, elfogadva a *Bolívar* diktálta feltételeket

június 6-án, aki Nagy-Kolumbiai Köztársaság elnökének minőségében szállta meg *Pastó*t, ahonnan *Tulcán*-on keresztül *Quito* felé vonult a *Río de la Plata*-i csapatok kíséretében.

Június 15-én, *Bolívar* ünnepélyesen vonult be *Quitó*-ba, polgári lakosság és az egyházi vezetők fogadtatásával.

Június 17-én, *Bolívar* írásban mondott köszönetet *San Martínnak* a chilei és argentin csapatok közreműködéséért a *quitói* hadjáratban. Ez azonban nem akadályozta meg *Bolívar*t abban, hogy a számára *Quitó*-ban rendezett ünnepek alkalmával ne jelentse ki a nyilvánosság előtt: „Remélem nincs messze az a nap, amikor Kolumbia győzelmi zászlója fog lengeni az argentin földek felett”. Amikor pedig

július 11-én bevonult *Guayaquilba*, *Bolívar* vajmi keveset törődve a *junta* ellenkezésével, kiáltványban közölte

július 13-án, hogy átveszi a város polgári és katonai kormányzását. Azaz, *San Martín* már a kolumbiai fennhatóság alatt álló *Guayaquilba* utazott tárgyalni. A mintegy három óráig tartó beszélgetésről nem maradt ránk források, de *San Martínnak* a *Libertador*-ról később kifejezett véleménye már utalt *Bolívar* ambícióira: „*Bolívar* és az én személyem együtt, túl sok *Perú* számára. *Bolívar* mindent meg fog tenni, hogy csapatai élén elfoglalja *Peru*t és ebben a szándékában nem hinném, hogy meg tudnám akadályozni. Meggyőződésem, hogy a sors egy olyan konfliktusba sodorna bennünket, amely csak egy megalázó botrányt jelentene a világ számára”.

San Martín számára tehát nem volt kétséges, hogy *Bolívar* folytatni fogja hadműveleteit *Lima* elfoglalására.

November 12-én *Bolívar* *Quitó*-ban tartózkodott, ahonnan a royalista *Pasto* ismételt ellenállását akarta végérvényesen megtörni.

December 24-én, *Sucre* köztársasági erői ugyan súlyos csapást mértek *Pasto* royalista

erőire *Yacuanquer* térségében, de maga a város folytatta a makacs ellenállást a köztársaságiakkal szemben, ami az egyik legvéresebb megtorlást eredményezte.

1823. január 2-án *Bolívar Pastóba* érkezett és feldúlva a várost, kíméletlen bosszút állt az ellenállókon, akiket vagyonekkobzással sújtott, a katonákat pedig saját seregébe sorozta be, távoli szolgálati helyekre küldve őket. A megtorló intézkedések elől sokan menekültek az öngyilkosságba.

Február 23. A limai *junta José de la Riva Agüerót* nevezte ki Peru köztársasági elnökévé, a tényleges katonai hatalmat azonban *Santa Cruz* gyakorolta. Mivel a Perui Köztársaságot délről spanyol intervenció fenyegette,

március 18-án, Peru katonai segítséget kért Kolumbiától.

1823-ban javulás állt be Kolumbia külpolitikai kapcsolataiban. *Monroe* elnök

március 8-án terjesztette fel Kolumbia – korábban többször megismételt – kérelmét az Egyesült Államok kongresszusához és Kolumbia

május 23-án megkapta a felhatalmazást, hogy rendkívüli diplomáciai megbízottal képviseltesse magát Washingtonban.

Castlereagh pedig júniusban adott ki hivatalos nyilatkozatot, amelyben Anglia elfogadta a dél-amerikai köztársaságok felségjelzéseit a nemzetközi vizeken. A *Canning* koordinálta angol külpolitika ezzel kifejezésre juttatta, hogy a dél-amerikai köztársaságok kikötőit nyitottnak tekinti az angol kereskedelem számára, ami a liberális angol politikus elsődleges célja volt a forradalmi mozgalmak konspirált támogatásával. *Bolívar* ezzel sikeresen küzdött le az egyik legnehezebb külpolitikai akadályt.

A bécsi kongresszus utáni Európa represszív, legitimista és intervenciók politikája azonban továbbra is fenyegető veszély maradt a latin-amerikai szeparatista mozgalmak számára. XVIII. (Bourbon) Lajos 1823. január 28-i nyilatkozata szerint 100 000 francia katona állt készenlétben, hogy restaurálja VII. Ferdinánd megingott hatalmát Spanyolországban, amit tettek is követtek, amikor *d'Angoulême* herceg vezette intervenciók csapatok átlépték a spanyol határt és Anglia diplomáciai tiltakozása ellenére, május 24-én már Madridban voltak és szeptember 30-án bevonultak *Cadizba*.

Bolívar ekkor azzal a gondolattal is játszott, hogy békét köt Spanyolországgal, amely diplomáciai lépéssel, Kolumbia stratégiai biztonságát tervezte előmozdítani, érzékelve a kongresszusok Európájának új politikai konstellációját.

Június 16. A royalista erők, *José de Canterac* vezetésével visszafoglalták Limát. Ennek hatására a *Callaó*-ban összeült perui kongresszus megfosztotta *Riva Agüerót* elnöki tisztétől, aki azonban szembehelyezkedett a kongresszusi határozattal. Peruban ekkor teljes politikai káosz uralkodott.

Július 5-én, *Canterac* kivonta csapatait Limából kis testőrséget hátrahagyva, tartva az *António José de Sucre* parancsnokolta köztársasági erők támadásától.

Augusztus 8-án a *callaói* kongresszus *José Bernardo de Torre, Torre-Tagle* márkit szavazta meg köztársasági elnöknek, aki

augusztus 19-én elfogadási parancsot adott ki, az árulónak nyilvánított *Agüero* ellen.

Szeptember 1-én, *Callaóba* érkezett *Bolívar* a *Chimborazo* fedélzetén és

szeptember 2-án, diadalmenetben vonult a kikötőből Limába, ahol a kongresszus teljhatalommal ruházta fel a Perui Köztársaság egész területén. *Riva Agüerót* elfogták és *Guayaquilben* zárták börtönbe.

December 2. *Monroe*-nyilatkozata: „Amerika az amerikaiaké!”, mellyel az Amerikai

Egyesült Államok elvetette az európai nagyhatalmak intervenciós politikáját és gyarmati törekvéseit.

1824. február 29. Egy katonai összeesküvés, *Canterac* royalista csapatai kezére játszott a *Callao* kulcsfontosságú, *Real Filipe* erődjét.

Február 10-én, Peru kongresszusa diktátornak nyilvánítja *Bolívar*t, amely hatalmat 1827. január 28-ig gyakorolt.

Augusztus 6-én, a *Sucre* parancsnokolta köztársaságiak megütközött *Canterac* erőivel a *juni* csatában (lándzsák és kardok küzdelme, tűzfegyverek használata nélkül) és fényes győzelmet arattak a royalisták felett.

December 5. *Bolívar* elfoglalta Limát, majd

december 7-én meghívókat küldött Kolumbia, Mexikó, Argentína, Guatemala és Chile kormányainak, a Panamában tervezett, független dél-amerikai államok kongresszusára.

December 9. *Sucre* tábornok megsemmisítette a royalista hadsereget az *Ayacuchoi* csatában, ami a spanyol domínium, azaz a Perui Alkirályság megszűntét jelentette az Andokban. *Callao Real Filipe* erődje azonban, még spanyol megszállás alatt maradt.

December 12. A spanyol kormány bejelentette, hogy különítményei elhagyják Spanyol-Amerika térségét, ami a Spanyolország uralmának a végét jelentette Dél-Amerikában.

December 22. *Bolívar* lemondott Nagy Kolumbia Köztársaság elnöke címéről és az általa tervezett Dél-amerikai Egyesült Államok elnöki pozícióját igyekszik megszerezni.

1825. január 30. Anglia hivatalosan elismerte Argentína, Mexikó és Kolumbia nemzetállamait.

■ *Bolívia Köztársaság megszületése*

1825. június 25. *Bolívar* megszállta *Cuzcót*.

Július 9. *Chuquisacab*an kongresszus ült össze *Sucre* tábornok kezdeményezésére, egy Perutól független állam megalakulása érdekében.

Júli. 10. *Charcas*, *Potosí*, *La Paz*, *Cochamba* és *Santa Cruz* kongresszusi képviselői, független államnak nyilvánították Bolívia Köztársaságot.

Augusztus 6. *Acta de la Independencia* (Függetlenségi Okirat).

Augusztus 11. Alto-Peru kivált Peruból .

Augusztus 18. *Bolívar* diadalmas bevonulása *La Paz* fővárosba.

■ *A pánamerikai kongresszus Panamában*

1826. január 23. *Callao*, az utolsó royalista támaszpont is megadta magát.

1826. június 22 – július 15. A *Bolívar* kezdeményezte, spanyol pánamerikai kongresszus ülései Panamában. A résztvevők (Guatemala, Kolumbia, Mexikó, Peru) kimondták a spanyol-amerikai államok örökös unióját és konföderációját, a tagállamok belső önállóságát, külpolitikai egységességét, egy 60 000-fős államközi hadsereg felállítását.

Bolívar Spanyol-Pánamerika terve azonban megbukott a jól felkészült angol diplomata, *Dawkins* ellenállása miatt. *Dawkins*, a kongresszus szürke eminenciása, a következő angol érdekeket érvényesítette a kongresszuson: a spanyol-amerikai köztársaságok kötelesek tiszteletben tartani az angol hajózási „törvények” princípiumait; együtt kell működniök Angliával, hogy megakadályozható legyen az USA túlzott befolyása a spanyol-amerikai térségben; a dél-amerikai köztársaságoknak el kell érniük, hogy Spanyolország hivatalosan elismerje őket és ha kell, kártérítés ellenében is; végül kifejezte, hogy Anglia nem kételkedik az új államok Spanyol-An-

tillák ellen irányuló esetleges akciójának törvényességében, valamint, hogy sem Anglia, sem Franciaország nem fogják megengedni eme szigetek USA-hoz történő csatolását.

■ *Nagy-Kolumbia összeomlása*

1827 *Bustamente* tábornok vezetésével Peru, *Santander* tábornok pedig Bolíviában robbantott ki ellenforradalmat *Bolívar* Nagy-Kolumbiájával szemben, és kivívták függetlenségüket a korábbi államszövetségtől.

1829 Venezuela, *Páez* vezetésével vált ki Nagy-Kolumbiából.

1830-ban Ecuador és Új-Granada is önállósult.

December 17. *Bolívar* halála.

SZAKIRODALOM

- ABARCA, JOSÉ: *Los militares ante la élite. Imagen y modalidades de captación en Perú y Chile (1817–1827)*, in *Hispania Nuova, Revista de Historia Contemporánea*, Nr. 6. Año 2006. ISSN 1138-7319.
- Academia Nacional de Historia (Ecuador), Documentos para la Historia*. Quito, 1922.
- ARBOLEDA, GUSTAVO: *Diccionario biografico y genealógico del antiguo departamento del Cauca*, Bogotá, 1962, Librería Horizontes
- ARMANI, ALBERTO: *Città di Dio e città del sole. Lo «Stato» gesuita dei Guarani (1609–1768)*. Roma, 1977, Studium.
- BARROS ARANA, DIEGO: *Historia General de Chile, Santiago de Chile*. Ed. Universitaria, 2002. vol. VIII-IX.
- BASADRE GROHMANN, JORGE: *Historia de la República del Perú*, Lima, Diario La Republica. Octava ed. ISBN 9972-205-62-2, (?).
- DORATIOTO, FRANCISCO: *Maldita guerra, nueva historia de la guerra del Paraguay*. Emece (Argentina), 2002.
- DUSSEL, ENRIQUE (szerk.): *Historia General de la Iglesia en America Latina. America Central*. Salamanca, CEHILA Ed. Sígueme, 1985, VI. kötet.
- DUSSEL, ENRIQUE (szerk.): *Historia General de la Iglesia en America Latina. Colombia y Venezuela*. CEHILA Ed. Sígueme, 1981, VII. kötet.
- DUSSEL, ENRIQUE (szerk.): *Historia General de la Iglesia en America Latina. Peru, Bolivia y Ecuador*. CEHILA Ed. Sígueme, 1987, VIII. kötet.
- DUSSEL, ENRIQUE (szerk.): *Historia General de la Iglesia en America Latina. Cono sur (Argentina, Chile, Uruguay, Paraguay)*. Vol. IX. CEHILA, 1994, Ed. Sígueme.
- GUEIROS VIEIRA, DAVID: *O Protestantismo, a Maçonaria e a Questão Religiosa no Brasil*. Brasília, 1980, Ed. Universidade de Brasília.
- HALPERIN, DONGHI TULIO: *Reforma y Disolución de los Imperios Ibéricos 1750–1850*. Madrid, 1985, , Alianza América.
- JOCELYN HOLT, ALFREDO: *La Independencia de Chile: tradición, modernización y mito*. Santiago de Chile, 1999, Ed. Planeta.
- LARREA, J.: *La Iglesia y el Estado en el Ecuador*. Sevilla 1954.
- LECUNA, VICENTE: *Crónica razonada de las guerras de Bolívar*. vol. I-III. New York, 1960, Ed. de la Fundación Vicente Lecuna.
- LECUNA, VICENTE: *Documentos referentes a la creación de Bolívia*, Caracas 1995.
- LIÉVANO AGUIRRE, INDALECIO: *Bolívar*. Caracas, 1988, Ediciones de la Presidencia de la República y Academia Nacional de Venezuela.
- MATTA VIAL, ENRIQUE: *Colección de Historiadores y de Documentos relativos a la Independencia de Chile*. Santiago–Chile, 1905, Imprenta Cervantes.

- MITRE, BARTOLOMÉ: *Historia de San Martín y de la emancipación sudamericana*. Buenos Aires, 1950, El Ateneo.
- OTAZÚ, FRANCISCO D. DE: Los „hermanos de la costa”. La piratería como preanarquismo, utopismo y revolución, in *Revista Arbil* n° 77. Zaragoza, 2008. október 19.
- PINILLA, SABINO: *La cremación de Bolivia*. Caracas, 1995.
- PRIEN, HANS-JÜRGEN: *La historia del cristianesimo en America Latina*. Salamanca, 1985, Sígueme.
- ROMERO MARTÍNEZ, VINICIO: *Mis mejores amigos 110 biografías de venezolanos ilustres*, Caracas, 1987, Ed. Larense, C.A.
- SEABROOK, WILLIAM: *La isla mágica*, Madrid, 2005, Ed. Valdemar (Colección „El Club Diógenes).
- TORRE REVELLO, JOSÉ: *Ensayo biográfico sobre Juan de Solórzano y Pereira*. Buenos Aires, 1929.
- TRELLES, MANUEL RICARDO: *Cuestión de Límites entre la República Argentina y el Paraguay*. Buenos Aires, 1867, Comercio del Plata ed.
- VALE, BRIAN: *The Audacious Admiral Cochrane. The True Life of A Naval Legend*. Londres, 2004, Conway Maritime Press.
- VANNONI, GIANNI: *Le società segrete dal Seicento al Novecento*, Firenze, 1985, Sansoni.
- ZEUSKE, MICHAEL: *Francisco de Miranda y la modernidad en América*. Madrid, 2004, Fundación Mapfre Tavera.

JEGYZETEK

- ¹ A szerző Eördögh István, magyar és brazil állampolgár, 1944-ben született Győrben. Filozófiai és teológiai tanulmányait a szegedi Hittudományi Főiskolán fejezte be 1971-ben. Levéltárosi diplomát 1978-ben kapott Rómában a *Schola Vaticana de Re Paleographica Diplomatica Archivistica* Intézetében. A római Pápai Gergely Egyetem Egyháztörténeti Karán 1979-ban licenciátusi- és 1987-ben *doctor in Historia Ecclesiastica* minősítést szerzett. A történettudományok kandidátusa 1994-től. Veszprém és São Paulo érsekségek lelkipásztora 1971–1976 között, majd az utóbbi egyházmegye történeti levéltárának igazgató-helyettese 1980–1981-ben, Braziliában. A Pápai Orbán Egyetem tudományos munkatársa Rómában 1981-től 1983-ig. Ezt követően a Szentszék *de Propaganda Fide* dikasztériumának levéltárosa 1984–1994 között. Mádl Ferenc miniszter, a *pro cultura hungarica* kitüntetést adományozta számára Rómában, 1994-ben. A Szegedi Tudományegyetem docense 1994–2005 között, ahol újkori egyetemes egyháztörténetet oktatott; beindította az Európa és a Mediterráneum Vallás- és Egyháztörténete Speciális Képzést és létrehozta az Egyház- és Vallástörténeti Akadémia Alapítványt 2001-ben. Jelenleg a Padovai Egyetem Triveneto Teológia Karán (*Facoltà Teologica del Triveneto, Istituto Superiore di Scienze Religiose*) meghívott oktató. Tudományos munkássága 10 könyv, több mint 40 tanulmány: magyar, olasz, portugál és német nyelven.
- ² A 17. század elejétől tűnt fel a hivatalos iratokban a *kreol* megkülönböztetése, aki európai szülőktől származott, de már a dél-amerikai kontinensen született. A kreolok zárt, öntudatos ideológiával rendelkező kasztot alkottak és a társadalmi piramis csúcsát képezték a félszigeti spanyolokkal együtt a gyarmatokon.
- ³ Az indián, a fekete és a fehér fajok keveredése többszörös „faji” keveredéshez vezetett, ami egymástól különböző társadalmi rétegek kialakulását eredményezte. A fehérek és feketék keveredésének leszármazottjai voltak a *mulatos*, vagy *mulatas*. A spanyol férfi és a *mulata* leszármazottja a *morisco*. A *morisca* nő és a spanyol férfi gyermeke az *albino*. A fehér és indián kapcsolatból születettek voltak Braziliában a *mamelucos*. Ugyanezeket a spanyol

gyarmatokon *mestizos*-nak, meszticeknek hívták. A mesztic férfi és a spanyol nő leszármazottja a *castizo*. A spanyol férfi és a *castiza* szülöttjét spanyolnak tekintették. A *criollo* (kreol) már a gyarmatokon született, rendszerint fehér szülők leszármazottja volt. A fehérek köthettek törvényes házasságot szabad állapotú indián nőkkel is és az ilyen kapcsolatból született *mesztic*, szintén *kreolnak* minősült. Ezeket a leszármazottakat a *mazombo* névvel illették Brazíliában (azaz a fehérek Brazíliában született fiaként). A fekete rabszolga és a szabad állapotú indián nő kapcsolatából, valamint az afrikai és a mulatt vérkeveredésből született fiú utódokat, (spanyolul *zambos*, portugálul *cafuzos*) a törvény szabadnak ismerte el. A rabszolgaként született mulattok at hívták *pardos*-nak, akiket kényszermunkára és megkülönböztető öltözké viselésére lehetett kötelezni. Ezek száma a latin-amerikai népesség 3%-a volt 1650 körül.

- 4 A zsidók ősidőktől jelen voltak az Ibériai-félszigeten, és erőszakos megtérítésük nem sikerült a vizigót királyoknak sem. A félsziget arab meghódítása után a zsidók sorsa kedvezőbbé vált ugyan, de 1391. június 6. és augusztus 13. között gyűlöletheadjárát indult a zsidók ellen Sevillában, ami áttevődött Kasztília, Aragónia és Katalonia térségeire, ahol nem maradt más választás számukra, mint a megkeresztelkedés vagy a halál. A kényszer szülte megkeresztelkedések nem voltak őszinték, és alighogy enyhült az üldözési hullám, az „új keresztények” (*conversos*) visszatértek atyáik hitének gyakorlásához titokban vagy nyíltan is, a körülményektől függően, és ezeket illették a *marranos* névvel.
- 5 A gyarmati kor első *ayuntamiento* intézménye Villa Rica de la Veracruzban jött létre 1519. április 22-én, *Nueva Espagna*-ban. Az *ayuntamiento* intézménye azonban lényeges politikai és jogi változások alanya lett a függetlenség utáni nemzetállamokban. A *Constitución de Cádiz* (cádizi alkotmány), 1812. március 19-i kihirdetését követően *Nueva Espagna*-ban is érvénybe lépett, szeptember 30-án. A cádizi alkotmány adta normák képezték a *Plan de Iguala* alapjait, amit 1821. február 21-én alkottak Mexikóban. Ez utóbbi alkotmányos monarchiát vallott, elismerve az *ayuntamiento* intézményét a cádizi alkotmány értelmében.
- 6 A *junta* jelentése: kormány, bizottság, tanács, egyesület, egyesülés, szövetség, katonai csoportosulás gyakorolta parancsuralom. A *junta* jellegzetesen spanyol eredetű, sokarcú intézmény, vagy testület lehet, koroktól, alkalmaktól és létrejöttük geopolitikai helyétől függően.
- 7 A *Plan de Iguala*, Augustín Iturbide és Vicente Guerrero politikai kiáltványa, amit Mexikó Iguala nevű városában tettek közzé, 1821. február 24-én. A kiáltványban három alapelv volt a domináns: Mexikó független Spanyolországtól; a katolikus vallás, államvallás; valamennyi társadalmi osztály egyetlen egységet képez.
- 8 A *cabildo*, előkelő származású lakosokból álló városi tanács volt a spanyol gyarmatokon, amely a helyi politikai, gazdasági érdekeket képviselte és tagjai a helyi oligarchiák képviselői voltak. A bírókat is a *cabildo* választotta meg. A *cabildo* autonómiáját korlátozta és hatalmi visszaélését volt hivatott gátolni az ún. *corregidor*, akit a korona nevezett ki elnöknek a *cabildo* élére.
- 9 Santiago Mariño (1788–1854) az Első Köztársaság bukása után Chachachare szigetére menekült és onnét indított expedíciókat a kelet-venezuelai royalisták ellen 1813-ban. Mariño akcióinak volt köszönhető, hogy hat hónap alatt a köztársaságiak ellenőrzése alá kerültek Cumaná és Barcelona térségei. Mariño viszont ragaszkodott az elvhez, miszerint Venezuela keleti- és a nyugati köztársasági erőinek parancsnoksága ne tartozzék egy személy alá.
- 10 Antonio de la Santísima Concepción Nariño y Álvarez (1765–1823) Santa Fe de Bogotában született és a dél-amerikai függetlenségi mozgalmak egyik legvitatottabb személyisége. 1794-ben lefordította francia nyelvből az Emberi Jogok Nyilatkozatát spanyolra (*Declaración de los Derechos del Hobre y del Ciudadano*), amiért a spanyol hatóságok és Antonio Amar y Borbón alkirály tízévi börtönre ítélték. A cádizi börtönből sikerült megszöknie 1796-ban, miután Párizsba menekült, ahol Francisco Mirandával lépett kapcsolatba. A megbeszélést követően azonnal Angliába távozott, és Spanyol-Amerika függetlenségét tervező szabadkőművesekkel konspirált. Amikor visszatért Kolumbiába, ismét bebörtönözték, de nem

politikai okok-, hanem a *Tesorería de Diezmos* hivatal hanyag vagyongazdálkodása miatt. Nariño, az 1810. július 20-i függetlenségi nyilatkozat után szabadult és megalapította a *La Bagatela* politikai lapot, mint a centralizmus híve. Rövidesen Nueva Granada centralista köztársasági erőinek lett a parancsnoka és a föderalista Antonio Baraya ellen harcolt sikerrel 1812 végén és 1813 elején, a kolumbiai polgárháborúban.

Az 1500-2000 főnyi déli kolumbiai hadsereg parancsnokaként támogatója volt Bolívar Csodálatos Hadjáratának (*Campaña Admirable*). A Popayanban elért sikeres katonai akciók után, royalista fogságába került Pasto környékén, 1814 júliusában. A cádizi börtönből Enrique Samoyar álnéven publikált politikai iratokat. Rafael del Riego lázadásakor szabadult illegálisan, 1820. március 23-án. Visszatérve, Nagy Kolumbia elnökjelöltje volt 1821-ben, de veszített Bolívról szemben. Kissé csalódottan halt meg Cundinamarca szenátoraként, visszavonultan Villa de Leyvába.

¹¹ A spanyol korona időrendben mindig elsőként hozta létre az *audiencia* igazságügyi intézményét a gyarmatokon. 1511-től 1787-ig tizenhárom *audiencia* létesült Spanyol-Amerikában: Santo Domingo (1511), Cartagena (1518), Bogotá (1548), Guadalajara (1548), Charcas (1559), Quito (1563), Chile (1563–1673), Buenos Aires (1661–1672), Caracas (1786) és Cuzco (1787). Ezek az *audiencias* a gyarmati adminisztráció állami ellenőrző hivatalai voltak, ugyanakkor bírósági intézményként is működtek, igazságszolgáltatási jogkörrel a polgári perek esetén.

¹² A bírói hivatalt betöltő személy.

MOLNÁR GÁBOR¹

Jegyzetek az Újvilág első évtizedeinek missziójához az anonim kereszténység tételének fényében

A két kontinens, Amerika és Európa történelmét meghatározó időkbe visz el írásunk. 1492. Október 12-én hajnalban Kolumbusz és legénysége, a „régí”, európaihoz viszonyítva, egy „Újvilágba” érkezett, amivel számos rendhagyó esemény vette kezdetét, amelyek mostanáig éreztetik hatásukat úgy gazdasági, szociális és politikai, mint filozófiai és teológiai szempontból. Az utóbbiak kapcsán, több kérdés merült fel az Újvilágban élő bennszülöttek katolikus hitre térítésével összefüggésben. Tanulmányunkban ezt a kérdést tesszük nagytitkos alá, a XX. század egyik teológiai elméletének tükrében, az anonim kereszténység tételének fényében.

A „találkozás” és szereplői

A spanyol zsoldban álló olasz tengerésznek, Kolumbusz Kristófnak, hosszú előkészületek után sikerült megvalósítani útjait, egy az európaiaknak ismeretlen világba, amit ő tévesen Indiának vélt. A Felfedező, első útjára alig tudott elegendő legénységet toborozni², majd amikor kiderült, hogy a felfedezett új területek bővelkednek a nemesfémekben, nyersanyagokban és az ingyen munkaerőben, megindult egy kíméletlen, mohóság által motivált, kivándorlási hul-